

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav bohemistiky

ANALÝZA NÁŘEČÍ V OBCI DARKOVIČKY

Bakalářská práce

Autor: Jan Michalčík

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

České Budějovice 2009

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci *Analýza nářečí v obci Darkovičky* vypracoval samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 29. 4. 2009

.....
Jan Michalčík

Rád bych touto cestou poděkoval paní doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za odbornou pomoc při realizaci této práce. Rovněž děkuji všem komunikantům, kteří byli ochotni poskytnout rozhovory. Mé poděkování patří také rodičům, kteří mi po celou dobu psaní bakalářské práce vytvářeli kvalitní zázemí.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je rozbor nářeční situace v obci Darkovičky ležící na rozhraní západní opavské podskupiny a východní ostravské podskupiny, dvou hlavních podskupin nářeční skupiny slezské. Materiálem k analýze se staly nahrávky mluvy staré, střední a nejmladší generace. Záměrem práce je charakterizovat nářečí dané lokality, posoudit současný stav a míru zachovalosti dialektu, nastínit tendenci nářečního vývoje v této oblasti.

ANNOTATION

The topic of this thesis is to analyze the situation of the village vernacular in Darkovičky, located on the western and eastern sub-Opava Ostrava subgroups, the two main sub-groups of Silesian vernacular. Material for analysis has become a speech recording, the old, the middle and the youngest generation. The aim of this work is to characterize the dialect of the locality, to assess the state of the art and peace preserved dialect, dialectal trends to outline developments in this field.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1.1. Diferenciace a stratifikace národního jazyka.....	9
1.2. Nespisovné útvary jazyka.....	9
1.2.1. Interdialekty.....	9
1.2.2. Slang.....	10
1.2.3. Argot.....	10
1.2.4. Nářečí.....	10
1.2.5. Přehled základních skupin českých nářečí.....	12
1.3. Speciální znaky pro fonetickou transkripci.....	13
1.4. Slezská (lašská) nářeční skupina.....	13
1.4.1. Členění slezské nářeční skupiny.....	13
1.4.2. Společné znaky v rámci slezské nářeční skupiny.....	14
1.4.3. Diferenční znaky v rámci slezské nářeční skupiny.....	14
1.5. Východní (ostravská) podskupina.....	20
1.5.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky.....	20
1.6. Jižní (moravská) podskupina.....	22
1.6.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky.....	22
1.7. Západní (opavská) podskupina.....	23
1.7.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky.....	24
1.8. Informace o zkoumané lokalitě.....	26
1.8.1. Charakteristika obce Darkovičky.....	26
1.8.2. Historie.....	26

2. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	28
2.1. Metoda sběru materiálu.....	28
2.2. Tematika a okruhy zkoumaných informací.....	28
2.3. Charakteristika informátorů.....	29
2.3.1. Starší generace.....	29
2.3.2. Střední generace.....	29
2.3.3. Mladší generace.....	30
2.4. Hláskoslovné a tvaroslovné znaky v rozhovorech.....	30
2.4.1. Shody se západní podskupinou.....	30
2.4.2. Shoda se slezskou nářeční skupinou.....	34
2.4.3. Shoda se slezskou nářeční skupinou.....	39
a) ve skloňovacích koncovkách.....	39
b) ve slovesných tvarech.....	41
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM LITERATURY.....	45
PŘÍLOHY.....	46
Rozhovory.....	46
Starší generace.....	46
Střední generace.....	52
Mladší generace.....	57

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je analýza nářečí v obci Darkovičky, která leží na rozhraní západní opavské podskupiny a východní ostravské podskupiny, dvou hlavních podskupin nářeční skupiny slezské. Toto téma jsem si zvolil jednak pro svůj zájem o dialektologii, jednak také proto, že jsem úzce svázán se zkoumanou lokalitou.

Jako materiál mi posloužily nahrávky mluvy staré, střední a nejmladší generace. Nahrávky byly pořízeny diktafonem a následně přepsány podle fonetických zásad do textové podoby.

Práce je rozdělena na dvě části. Část teoretická, jejíž úvod se věnuje nespisovným útvarům národního jazyka a rozdělení nářečí České republiky, popisuje dále slezskou nářeční skupinu a odhaluje charakteristické rysy jejích podskupin. V závěru teoretického oddílu je přiblížena historie a současnost obce Darkovičky. Druhá část – výzkumná podává v prvním úseku údaje o materiálech získaných díky informátorům a poznatky o nich samotných. Následuje konfrontace příznakových hláskoslovných a tvaroslovných rysů západní podskupiny nářečí a slezské nářeční skupiny. Závěr se snaží vystihnout nářečí dané lokality, posoudit současný stav a míru zachovalosti dialektu a zároveň nastínit tendenci nářečního vývoje v této oblasti.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Diferenciace a stratifikace národního jazyka

V současnosti se národní jazyk český nejeví jako útvar jednotný. V souvislosti se stále aktuální vnitřní diferenciací sdělovacích potřeb současné vyspělé národní společnosti a v souvislosti s dalšími faktory (místními, profesními, zájmovými aj.) se diferencuje na specifické jazykové útvary: jazyk spisovný, interdialekty, dialekty, slangy a argot¹.

1.2. Nespisovné útvary jazyka

Nespisovné útvary jsou prostředky určené k nemodelovanému, živelnému vyjadřování, jehož základem je teritoriální mluva, lišící se podle regionů. Do této skupiny útvarů náleží interdialekt, slang, argot a nářečí, jež je předmětem zájmu v této práci.

1.2.1. Interdialekty

Teritoriálně vymezený nespisovný jazykový útvar se označuje jako nářečí (dialekt). Nářečí slouží dnes zpravidla jako nástroj jazykové komunikace jen v oblastech běžného a pracovního styku zejména na venkově. Na území České republiky můžeme podle míry vzájemných shod rozlišit čtyři základní nářeční skupiny.

V rámci těchto skupin (a zčásti i přes jejich hranice) vznikají vyrovnáváním místních rozdílů oblastní útvary nadnářeční, tzv. interdialekty (obecná nářečí), které směřují k postupnému vytváření jednotné mluvy nespisovné². Mezi interdialekty má dominantní postavení obecná čeština a zároveň je i územně nejrozšířenější.

Obecná čeština, i když je od původu interdialektem českých nářečí v užším slova smyslu, má vlivem hospodářské, politické i kulturní síly pražského centra nad ostatními interdialekty převahu a proniká i mimo oblast české nářeční skupiny, především do

¹ Hubáček, J., Jandová, E., Svobodová, J. *Čeština pro učitele*. Opava: VADE MECUM BOHEMIAE, 2002, s. 24.

² Lamprecht, Arnošt, *České nářeční texty*. Praha: SPN, 1976, s. 11.

velkých měst a průmyslových center na Moravě, kde se podílí na utváření běžné mluvy³.

1.2.2. Slang

Svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné n. hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím n. stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či zájmové sféře⁴.

1.2.3. Argot

Je typem sociolektu, někdy nazývaným hantýrka či žargon, který je možno definovat jako specifickou lexikální vrstvu příznačnou pro neoficiální ústní komunikaci sociálních skupin. Tyto sociální skupiny se angažují v činnosti společensky nežádoucí, až škodlivé.

1.2.4. Nářečí

Můžeme definovat jako „strukturní variety, které jsou v určitém vztahu k jiným teritoriálním varietám a nadto k jazyku celonárodnímu, od něhož se liší omezenější funkcí. Jsou vymezeny zeměpisně, přísně normované, stylisticky ploché, užívané pro běžné mluvené dorozumívání“⁵. Dialekty jsou také výrazem vývoje národního jazyka. S tím, jak se vyvíjí jazykové společenství, a se změnou ekonomických a společenských podmínek pozvolna zanikají mnohá jejich úzce lokální omezení a formují se nestrukturní interdialekty, které mohou ovlivnit konstituování normy.

Celý proces zasahuje různé skupiny obyvatelstva nestejnou měrou. Mladší lidé většinou přicházejí hojněji do styku s příslušníky jiných nářečí než lidé starší, proto jejich mluva bývá oproštěnější od znaků místního nářečí⁶. Lidé s vyšším vzděláním jsou v těsnějším kontaktu se spisovným jazykem, což lze na jejich mluvě pozorovat, třebaže

³ Cuřín, F. a kol. *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Praha: SPN, 1977, s. 163.

⁴ Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 405.

⁵ Davidová, D. *Kapitoly z dialektologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1992, s. 46.

⁶ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 10.

v běžné denní komunikaci neuvžívají hovorovou spisovnou češtinu. Naproti tomu dřívější společenské postavení žen především na venkově mělo za následek, že žena odkázaná z velké části jen na domácnost se méně stýkala s vnějším světem, pročež se u starých žen často doposud setkáváme s nejzachovalejší, archaickou podobou místního nářečí.

V oblasti českého jazyka, jak již bylo uvedeno výše, existují čtyři základní nářeční skupiny, avšak ani toto základní rozdělení neplatí zcela bezvýjimečně. Místy se vyskytují pásma, kde se spojují či překrývají části jednotlivých nářečních skupin. Vznikají tak nářečí přechodová nebo smíšená. První skupinou jsou nářečí česká v užším slova smyslu, která se vyskytují v Čechách a na jihozápadě Moravy. Následuje skupina nářečí středomoravských (hanáckých). Třetí soubor tvoří nářečí východomoravská (moravskoslovenská) spolu s nářečími kopaničářskými. Poslední skupinu zastupují nářečí slezská (lašská), ke kterým počítáme také smíšený česko-polský pruh.

Rozdělení nářečí se může lišit i v závislosti na pojetí autorově.*

* mapa KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : Lidové noviny, 2002, str. 393.

1.2.5. Přehled základních skupin českých nářečí

Tyto základní nářeční skupiny lze ještě dále rozčlenit do podskupin, jak ukazuje tato tabulka základního rozvržení českých nářečí

ZÁKLADNÍ ROZVRŽENÍ ČESKÝCH NÁŘEČÍ*	
NÁŘEČNÍ SKUPINA	PODSKUPINA NÁŘEČÍ
ČESKÁ V UŽŠÍM SMYSLU	Středočeská podskupina
	Jihozápadočeská podskupina
	Severovýchodočeská podskupina
	Jihovýchodočeská (českomoravská) podskupina
STŘEDOMORAVSKÁ (HANÁCKÁ)	Jižní středomoravská podskupina
	Centrální (severní) středomoravská podskupina
	Západní okrajové úseky středomoravských nářečí
	Východní středomoravská nářečí
VÝCHODOMORAVSKÁ (MORAVSKOSLOVENSKÁ)	Jižní (slovácká) východomoravská podskupina
	Severní (valašská) východomoravská podskupina
	Západní okrajové úseky východomoravských nářečí
	Kopaničářská nářečí
SLEZSKÁ (LAŠSKÁ)	Jižní (moravská) podskupina slezských nářečí
	Západní (opavská) podskupina slezských nářečí
	Východní (ostravská) podskupina slezských nářečí
NÁŘEČÍ POLSKO-ČESKÉHO SMÍŠENÉHO PRUHU**	

* BĚLIČ, J. Nástin české dialektologie. Praha : SPN, 1972.

**pozn. někdy řazeno k nářeční skupině slezské (lašské)

1.3. Speciální znaky pro fonetickou transkripci

Při prepisech textů jsem se řídil zásadami fonetického zachycování mluvené řeči. K označování hlásek volím jen písmena běžné abecedy a nezavádím žádné zvláštní znaky, podobně jako je tomu v *Českých nářečních textech*.

<i>Znak</i>	<i>Vysvětlení</i>
dz, dž	poziční fonetické varianty c, č
ł	tvrdé l
p', b', m', f', v'	měkké (palatalizované) retnice
ś, ź, ć, dź	měkké (palatalizované) ostré sykavky
	„vedle toho”
x	„proti tomu”
/	„nebo” (při uvádění nářečních variant)
>	„změnilo se v ...”
<	„vzniklo z ...”
*	označení předpokládané podoby předhistorické n. i pozdější

1.4. Slezská (lašská) nářeční skupina

Slezská nářečí zaujímají severovýchodní cíp Moravy a „československou” část bývalého Slezska, zčásti pak přesahují za hranice naší republiky na území Polska. Na jihozápadě sousedí s nářečími východomoravskými (moravskoslovenskými); předěl tvoří hřeben Beskyd mezi Rožnovem a Frenštátem ⁷. Jazykově různorodé obyvatelstvo, jež nově dosídlilo území, tvoří západní hranici. Členění a přehled společných i diferenčních znaků vychází z knihy *Nástin české dialektologie* profesora Jaromíra Běliče.

1.4.1. Členění slezské nářeční skupiny

Tuto nářeční skupinu rozdělujeme podrobněji následovně:

⁷ Lamprecht, Arnošt, *České nářeční texty*. Praha: SPN, 1976, s. 283.

1. Nářečí slezsko-moravská (lašská)

- A. *podskupina západní (opavská)* – celá oblast Opavska, dále Hlučínsko a Vítkovsko. Mírně přesahuje do Polska;
- B. *podskupina východní (ostravská)* – okolí Frýdku-Místku a území kolem Ostravy;
- C. *podskupina jižní (moravská)* – nevelké teritorium v okolí Štramberka, Frenštátu a Příbora;

2. Nářečí česko-polského smíšeného pruhu – přechodné pásmo česko-polské, tj. Bohumínsko, Těšínsko, Jablunkovsko a přilehlý pruh obcí v Polsku.

1.4.2. Společné znaky v rámci slezské nářeční skupiny

Z faktu, že se slezská nářečí nacházejí na pomezí dvou státních útvarů, a z dlouhodobého kontaktu obyvatel těchto států plynou četné jazykové shody i rozdíly. Díky poloze rovněž obsahují značné množství okrajových archaismů.

Hodně nápadným společným znakem všech slezských nářečí je pravidelný hlavní přízvuk trojslabičných a víceslabičných slov na předposlední slabice, třebaže se po celém území v proudu řeči v různých případech řidčeji nebo hojněji vyskytuje i přízvuk na slabice první.

K dalším zřetelným znakům slezských nářečí patří také neexistence významotvorné délky samohlásek.

Mezi nejfrekventovanější spojovací prostředky patří příčinná spojka *bo*, přípustková spojka *choć*, tázací částice *či* (čy) nebo slučovací a důsledková spojka *i*.

1.4.3. Diferenční znaky v rámci slezské nářeční skupiny

Na rozdíl od jiných nářečí jsou zvlášť výrazné rozdíly v inventáři souhlásek, zejména v sykavkových řadách a jejich rozvržení. Tyto rozdíly nám dále slouží jako hrubé hlavní dělidlo slezských nářečí do dílčích podskupin⁸.

⁸ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 290.

V pl. maskulin se ve vzrůstající míře směrem k severu substantiva označující zvířata, ptáky aj. skloňují jako neživotná, tj. místo kategorie životnosti a neživotnosti vystupuje v těchto nářečích kategorie osobovosti a neosobovosti.

V nestejném rozsahu se v různých částech slezské oblasti vyskytuje v nom. pl. mask. životných (osobních) podstatných jmen koncovka *-e* (*Frydečane, pekaře*), omezeněji také *-ove* (*synove*).

Adjektiva posesiva mají ve východnějších slezských nářečích tvar složeného skloňování také v nom., akuz. sg. neuter, v nom. akuz. pl. neživ. (neosob.) mask., fem. i neuter je pak tvar složeného skloňování pravděpodobně po celém území (*susedove/suśedove pole, susedove/suśedove/suśedove nože*).

U zájmena 3. os. se v severnějších částech území vyskytují v důrazovém postavení kolísavě nebo i výlučně tvary typu *oneho, onemu, one/onej*.

V slovesném tvaru 1. os. pl. vévodí na většině území koncovka *-my* (|| *-m*), např. *ňesemy* (|| *ňesem*). Pouze v části nářečí na jv. a snad také v drobných sz. okrajových úsecích za hranicemi republiky se vyskytuje *-me*.

K nejvýraznějším znakům slezské nářeční skupiny patří:

A. v souboru hlásek a jejich rozvržení

- a) na celém území se vyskytuje dvojice *ł – l, r – ř*; ve většině nářečí existují palatalizované ostré sykavky *ś, ź* nebo stopy po nich proti tvrdým;
- b) vokály jsou jen krátké, jejich soubor má většinou šest členů: *i, y, e, a, o, u* s *i* a *y* jako samostatnými fonémy;
- c) konsonanty *t', d', ň* se vyskytují v těchto nářečích ve větší rozsahu; *t', d'* se na většině území vyslovují asibilovaně, tedy *ć, dź*, v části nářečí pak splynuly s *č, dź* (*t'icho, d'ed'ina/ćicho, dźedźina/ćycho, dźedźyna*);

- d) tvrdé *l* se téměř po celém území artikuluje špičkou jazyka, jen v drobných okrajových úsecích se objevuje výslovnost neslabičného *u*;
- e) za dřívější *m'* je zpravidla *mj*;
- f) foném *g* má rozsah v zásadě identický jako v nářečích východomoravských a středomoravských, tzn., že se staré *g* zčásti udrželo ve skupině *zg* (*zgebnut*);
- g) palatalizované ostré sykavky *ś*, *ź* se vyskytují pouze před střídnicemi za staré *i*, *ě* a předhistorické *ę*, *ь* (*nośić*, *śeno*); na části území jsou pouze stopy po dřívějším *ś*, *ź*, poněvadž splynulo se *ś*, *ź* (*nośyč*, *źyma*);
- h) foném *dz* žije v případech podmíněných morfonologickou analogií, např. *pokludzeny*, *pokludzac*; foném *dź* je po celé oblasti (např. *dźgat*); hlavně se zachoval ve skupině *ždź*;
- i) za krátké slabičné *l* po retnicích je pravidlem skupina *yl* (*pylly*, *vylyk*), za dřívější krátké slabičné *l* a za krátké slabičné *l* sekundárně ztvrdlé (po jiných souhláskách než po retnicích) zčásti *lu*, zčásti *u* a *ul* (*dlyh*, *čun*, *žulty*); koncové *l* ve tvaru sg. mask. přičestí minulého sloves 1. třídy se slovním základem zakončeným na souhlásku zpravidla zaniklo (*ňes/ňis*);
- j) dřívější *y* (též *y < i*) a stejně *y* vzniklé zkrácením z *y* existuje jako zvláštní foném, v okrajových úsecích (v případě že jsou zachovány měkké retnice) jako výrazná fonetická varianta *i* (*ryba*, *hřych/hřich*);
- k) staré *u* po tvrdých souhláskách je zachováno, taktéž *u* vzniklé zkrácením dřívějšího *ú* (*dub*, *huser*, *muka*), 3. os. pl. (*ňesu/ňesum*); též za staré *u*, *ú* po měkkých a bývalých měkkých souhláskách je obvykle *u*, na části území je však v omezené míře a odstupňovaně provedena přehláska v *i/y* (*cuzy*, *lude*), 3. os. pl.

(*volaju/volajum*), akuz. sg. (*inačy cestu*), instr. sg. (*inačy cestu(m)/inaču, inaču(m)*);

- l)** staré *e* (i $e < ě$) se ve většině nářečí vesměs zachovalo, na části území je však za ně před nosovými souhláskami *i/y* (*ňemy/ňimy* (všude však *jeho*), *jemu/jimu*, *panenka/panynka*); za staré *é* je v části nářečí veskrze *e*, v části pak po měkkých a bývalých měkkých souhláskách *i/y* (*delka* x *mleko/mliko*, *břeh/břih/břeh*); za bývalé dlouhé *ě* je téměř po celém území *i/y* (*pisek, hřich/hřych*);
- m)** staré *o* se ve většině nářečí taktéž veskrze zachovalo, na části území je namísto nich před nosovými souhláskami *u* (*kopec* x *honem/hunym*, *chromy/chrummy*); za staré *ó* je takřka po celém území *u* (*kuň, schod/schud, drozd/druzd*);
- n)** staré *a* po souhláskách tvrdých a obvykle i po měkkých a býv. měkkých zůstalo zachováno; dřívější *á* se na většině území zkrátilo, v části nářečí je však za ně *o*, před nosovými souhláskami pak *u* (*had, obraz, blazen/hod, obroz, mam, pan/mum, pun*); po celém území je většinou zachována i stará téžeslabičná skupina *aj*, potažmo *oj*, např. *fčerajši/-y, předaj/předoj*;
- o)** asimilace typu *sh-* > *zh-* a zachováním skupin *šč, ždž* je totožná s nářečími východomoravskými a středomoravskými;

B. v skloňovacích koncovkách

- a) poměr mezi skloňováním tvrdých a měkkých typů podst. jmen je zhruba stejný jako v nářečích střmor. a výchmor., navíc je koncovka shodná s tvrdým skloněním na části území důsledně také v 1., 4. pádě sg. substantiv typu *srco* (*ložo, polo, poledňo*), ve většině nářečí však jen v omezeném rozsahu jako v nářečích východomoravských⁹; ve shodě se středomoravskými je obvykle provedeno vyrovnání koncovky lok. sg. měkkého skloňování mask. a neuter typu *na biču, na srcu* podle dativu;
- b) subst. typu *host/hošć/hošč, kolňa, pekarňa*, vlastní jména *Maruša, Jula*, zčásti i některá jiná (např. jména měsíců *ledeň, březěň*) náleží k měkkému typu skloňování analogicky jako v nářečích střmor. a výchmor.; ve shodě s výchmor. nářečími však zachovávají tvrdé skloňování subst. se slovním základem na *-l*, na rozdíl od většiny střmor. i výchmor. pak v převážné části nářečí také substantiva na *-s, -z*;
- c) tvary lok. a instr. sg. mask. a neuter tvrdého skloňování adjektiv jsou ve většině nářečí vyrovnány, *o starym – se starym*; obdobně jsou vyrovnány tvary lok. a instr. rodových zájmen, *o tym, našym/našim – s tym, našym/našim*;
- d) tvar nom. pl. život. (osob.) mask. tvrdých adjektiv a rodových zájmen se liší od tvaru neživ. (neosob.) mask., fem. a neuter podobně jako v nářečích střmor. a výchmor.; např. *ti (či/čy) našy (-i) stařy (-i) x ty naše stare*;
- e) v instr. pl. všech deklinačních typů je v části nářečí jednotná koncovka *-ma* (*-ama/-oma*) ve shodě se západními nářečnickými skupinami, na většině území však dominuje koncovka *-mi* (*-ami*) jako v pol.-čes. smíšeném pruhu, např. *břehami, horami*.

C. v slovesných tvarech

⁹ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 287.

- a) sloveso *být* má v 1. os. sg. na většině území často tvar *sem/sym*, ve významu existenciálním a ve funkci spony se však v převážné části nářečí kolísavě nebo výlučně užívá složených tvarů typu (*ja sem je*, zčásti také *joh je*);
- b) v 1. os. sg. i pl. imperfekta se pomocné sloveso shodně jako ve výchmor. a střmor. nářečích většinou zachovává, přestože je osoba vyjádřena zájmenem;
- c) tvary imperativu 2. os. sg. na *-i/y* mají v 1. os. pl. (pokud existuje zvláštní tvar) a ve 2. os. pl. koncovky *-imy* (*-ime/-ima*), *-iře* (*-ičel/-iče*)/*-ymy*, *-yře*;
- d) přičestí trpné se *i* ve výrazech výsledného stavu objevuje pouze ve tvarech složeného skloňování jako v nářečích výchmor. a střmor;
- e) pozůstatky přechodníku přítomného se ve většině nářečí vyskytují jen v několika adverbializovaných výrazech, stejně jako v čes. nářečích v užším smyslu;

1.5. Východní (ostravská) podskupina

Východní podskupina slezských nářečí zaujímá východnější převážnou část slezské nářeční oblasti a táhne se souvislým, směrem k jihu poněkud rozšířeným pásem zhruba od sz. k jv.; v severnějším úseku sousedí na západě se západní, v jižnějším na jihozápadě s jižní podskupinou, na východě pak hraničí s česko-polským smíšeným pruhem¹⁰. Vzhledem k okrajovému postavení východní podskupiny k východní hranici můžeme zaregistrovat zvláště silný přírůstek nářečních znaků shodných s polštinou. Průmyslový rozvoj Ostravska a velká migrace obyvatelstva má ovšem za následek, že zejména nářečí v širokém okolí Ostravy jsou značně promíchána; jejich základní slezský ráz, tzn. především neexistence významotvorné délky samohlásek a přízvuk na předposlední slabice, je však dosud zachován.

1.5.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky

Nejvýraznější rysy východní podskupiny jsou tyto:

- a) souhlásky *t', d'* se obvykle vyslovují asibilovaně, tj. *ć, dź*, např. *ćicho, dźedźina*;
- b) kromě tvrdých ostrých sykavek *s, z* a tupých sykavek *š, ž* existují měkké ostré sykavky *ś, ź*, např. *nośić, źima*;
- c) souhlásky *ś, ź* jsou také za staré *s, z* před *ć, dź*, např. *kość, kości, niść/ńeść*, gen. pl. imp. *ńeśće*; před *ń, l* a býv. měkkými retnicemi je proti tomu na většině území stejně jako v západní podskupině zachováno tvrdé *s, z*, např. *sñih, zle*;
- d) hláska *y* je na celém území po souhláskách od původu tvrdých, např. *być, vysoky*, za býv. *i* pak po *c, z*, např. *cygan, syncy*, nom. pl. živ. maskulin *druzy*; na části území je *y* též po tupých sykavkách, ve větším územním rozsahu zvl. po *ř*, např. *učyc, šydło, život, řykaç*; převažuje však *i*, tj. *učić, šidło, život, řikać*;

¹⁰ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 300.

- e) za býv. *é* je po celém území *e* jen po tvrdých souhláskách, např. *delka, dobre mlíko*; po měkkých a býv. měkkých souhláskách je za ně většinou *i/y*, např. *polifka, zeli*; příč. min. *příňis/přýňis, učik*;
- f) tautosylabická skupina *aj* v základu slova se zachovává, popř. na části území za *a* je *o*, např. *fčerajší/-y*; v imp. tvarech sloves 5. třídy a zvláště v superlativní předponě je však za ni hlavně ve východnějších nářečích často *ej*, např. *nejdelší/y*;
- g) přehláska **á > ě* do nářečí východní slezské podskupiny v podstatě nezasáhla, po celém území jsou tedy nepřehlasované podoby *i* v případech typu *smjač/smjóč se, zapřahnuć/zapřohnuć*;
- h) stopy někdejšího náhradního dloužení v slabikách zavřených znělou souhláskou se vyskytují se značnou pravidelností ve větším množství než na ostatním území českého jazyka, např. *schud, druzd* (ale gen. *schoda*); ve východnějších nářečích též *hod, obroz, předojo* (gen. *hada, obraza, předaja*);
- i) v instr. pl. všech skloňovacích typů dominuje koncovka *-mi (-ami)*, např. *za starými horami*;
- j) v gen., dat., lok. sg. feminin tvrdého skloňování přídavných jmen i rodových zájmen je provedeno vyrovnání ve prospěch etymologicky náležité koncovky genitivu, např. *ot te stare mamy - te stare mamje*;
- k) v nom, akuz., instr. sg. feminin měkkého skloňování příd. jm. jsou převážně koncovky nepřehlasované, např. *inača/inačo cesta - inaču cestu - inaču(m) cestu(m)*;
- l) sklonění rodových zájmen se obdobně jako v jižní podskupině shoduje ve většině tvarů jednak s tvrdým, jednak s měkkým skloněním adjektiv, např. *teho, temu/tymu, o tym, s tym* (*jeho, jemu/jimu, o něm, s ním*) || *stareho, staremu/starymu x našiho, našimu, o našim, z našim*;

- m) ve 3. os. pl. převládá sestava koncovek *-u, -a/-o, -aju*, např. *ňesu - proša, leža, umja / prošo, ležo, umjo – volaju*; slovesa „jíst, vědět“ mají ve 3. os. pl. tvary *jedža, vjedža / jedžo, vjedžo*;
- n) v indikativu přítomnosti slovesa „být“ ve významu existenciálním a ve funkci spony existují tvary složené, tj. 1. os. sg. (*ja/jo*) *sem/sym je* zčásti také *joh je*, 2. os. (ty) *si je/tyz je*, 1. os. pl. (*my*) *zmy/zme su*, v negaci *ňeňi sem/sym, ňeňi zmy / ňesu zmy / ňezmy su* apod.

1.6. Jižní (moravská) podskupina

Jižní podskupina slezských nářečí tvoří neširoký okrajový pás v sousedství výchomor. nářečí kolem Štramberka, Příbora a Frenštátu pod Radhoštěm, zužující se směrem k jv. Nářečí této podskupiny se v řadě jevů shodují s nářečími výchomor., resp. s jejich severními úseky ¹¹.

1.6.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky

Mezi nejvýraznější rysy této podskupiny patří:

- a) souhlásky *tʰ, dʰ* se vyslovují bez asibilace, tj. *ticho, dědina*;
- b) neexistují palatalizované ostré sykavky, za někdejší *ś, ź* je *s, z*, např. *nosyť, zyma*;
- c) hláska *y* je po souhláskách od původu tvrdých, za dřívější *i* pak po všech sykavkách (též po *ř*), např. *byť, vysoky; cyťit, nosyť; ucyť x biť, videt, list; ticho*;
- d) za bývalé *é* je veskrze *e*, např. *delka, dobre mleko*;
- e) nevyskytují se stopy někdejšího náhradního dloužení nebo jiné starší délky samohlásek v rozsahu větším než na ostatním území českého jazyka, tj. ani v případech jako *drozd, schod*, gen. pl. *koľ, slov, hor*, v kterých by za bývalé *ó* bylo *u*; výjimkou je zájmeno 3. os., jež má v nom. sg. mask. ve shodě s jinými slezskými nářečími podobu *un*;

¹¹ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s.291.

- f) v instr. pl. všech skloňovacích typů převažuje koncovka *-mi* (*-ami*), např. *za starymi horami*; v dat. pl. podst. jm. není provedeno úplné vyrovnání koncovek, v muž. rodě je zpravidla *-um* (*susedum*, *pekařum*), v žen. a převahou i střed. rodě *-am*, např. *horam*, *sukňam*, *stadam* || *stadum*, *polam*; v lok. všech rodů dominuje *-ach*, v západnějších nářečích zčásti vedle *-och*, např. *susedach*, *stadach* || *susedoch*, *staroch*;
- g) v nom., akuz., instr. sg. fem. měkkého skloňování příd. jmen jsou podoby s přehláskou v koncovce, např. *inačy cesta – inačy cestu*;
- h) v dat. zvratného zájmena je zachován tvar *sy* proti tvaru akuzativnímu *se*, např. *kup sy to*;
- i) skloňování rodových zájmen se ve většině tvarů shoduje jednak s tvrdým, jednak s měkkým skloňováním příd. jmen, např. *teho*, *temu*, *o tem/tym*, *s tym* (*jeho/ňeho*, *o něm/o nim*); gen., dat., lok. sg. fem. *tej/te* || *stareho*, *staremu*, *o starem/starym*, *ze starym*, *starej/stare* x *našyho*, *našymu*, *o našym*, *z našym* (*mojiho*); gen., dat., lok. fem. *našy* (*moji*, *i/y* „jí“) || *staršyho*, *staršymu*, *o staršym*, *ze staršym*;
- j) ve slovesných tvarech 3. os. pl. převažuje sestava koncovek *-u*, *-a*, *-aju*, např. *ňesu – prosa*, *umja – volaju*; u sloves „jíst, vědět“ je 3. os. pl. *jeďa*, *vjeďa*.

1.7. Západní (opavská) podskupina

Západní podskupina slezských nářečí zaujímá sz. část slezské oblasti spolu se západním přesahem do Polska, k východu zčásti až za Hlučín a po Klimkovice (mimo pohraniční osady severně i několik obcí jz. od Hlučina), odděleně od souvislého území pak Studénku s Pustějovem v záp. části býv. národnostního výběžku jv. od Bílovce¹². Zkoumaná lokalita, obec Darkovičky, spadá právě do této oblasti, a přestože je v této podskupině mezi nářečímí řada závažných rozdílů, některé znaky jsou v různých částech nebo po celém území společné.

¹² Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s.294.

1.7.1. Charakteristické hláskoslovné a tvaroslovné znaky

Jako hlavní hláskoslovné a tvaroslovné rysy západní podskupiny lze zmínit:

- a) fonémy *t'*, *d'* na většině území neexistují, na jejich místě je *č*, *dž*, např. *čycho*, *džedžyna* / *čicho*, *džedžina*, pouze v západních a z velké části také v okrajových jižních úsecích je *t'*, *d'* zachováno, a to ve fonetické realizaci *ć*, *ź*;
- b) paralelně s *č*, *dž* za *t'*, *d'* (*ć*, *ź*) je ve většině nářečí *š*, *ž*, namísto bývalých palatalizovaných ostrých sykavek *ś*, *ź*; např. *nošyč*, *žyma* / *nošič*, *žima*; v podobném uzemním rozsahu jako v bodě a) se udrželo též *ś*, *ź*;
- c) souhlásky *š*, *ž/ś*, *ź* jsou rovněž za původní tvrdé *s*, *z* před *č*, *dž* / *ć*, *dź*; např. *košč* - *koščy/-i*, *koščany* / *kośc* - *kości*, *něšč/něść*; 2 os. pl. imp. *něšče/něśće*; avšak před *ň*, *l* a bývalými měkkými retnicemi je *s*, *z* zachováno; např. *sňih*, *zle*;
- d) hláska *y* je na celém území po souhláskách od původu tvrdých, např. *vysoky*, *syn*; za bývalé *i* pak hlavně po *c* (*dz*) a *ř*, např. *cygan*, *syncy*, *řykač/řykać*; na většině území je *y* také po tupých sykavkách, vyjma území studéneckého výběžku, kde má shodně s nářečími východní podskupiny *i*, např. *šydlo*, *žyvot* x *šidlo*, *život*; ve stejném uzemním rozsahu je *y* x *i* po *č*, *dž* < *t'*, *d'* (*ć*, *dź*) a *š*, *ž* < *ś*, *ź*, pokud jsou ovšem v okrajových úsecích palatalizované sykavky *ć*, *dź* a *ś*, *ź* zachovány, je po nich většinou *i*;
- e) za bývalé *é* je po celém území zpravidla *e* jako v jižní podskupině, např. *delka*, *dobre mleko*; v některých morfologizovaných případech je však ve shodě s východní podskupinou v části východnějších nářečí, a to zvl. v úseku kolem Hlučína, za někdejší *é* po měkkých a býv. měkkých souhláskách v nestejném uzemním rozsahu *i/y*, např. v inf. typu *ňišč*, *višč*, v přič. min. *přyňis* apod.; v jiných lexikalizovaných případech s býv. náhradní délkou je *i/y* za *é* i dále na západ, např. *(j)iž* „ježek“, *pohryb* (gen. *ježa*, *pohřeba*), gen. pl. *bešyd* (*od bešeda*);

- f) tautosylabická skupina *aj* je po celém území bezmála zachována, i v superlativní předponě a ve tvarech imp. sloves 5. třídy, např. *najdelšy/-i, daj*;
- g) téměř po celém území existují varianty vyrovnané ve prospěch přehlásky v typech *smič/-ć se - smiř se, zapřyhňe - zapřyhnuć/-ć*, pouze v drobném vých. okrajovém úseku kolem Hlučína je *smjać se - smjař se, zapřahňe - zapřahnuć*;
- h) stopy někdejšího náhradního dloužení samohlásek se vyskytují nedůsledně v lexikalizovaných a morfologizovaných případech jako *schud, strum* (gen. *schoda, stroma*, ovšem např. *drozd - drozda*), gen. pl. *kuř, stuv, hur, jahud* (od *kořo, řlovo, hora, jahoda*, ovšem např. *koz* od *koza*) a také *(j)iř, pohřyb* (avšak jen *chleb, led*), ačkoli jinak se *é* v západní podskupině nezúžilo, viz e);
- i) v nom + akuz. sg. subst. měkkého skloňování neuter a též u měkkých rodových zájmen je vesměs koncovka *-o* jako ve skloňování tvrdém, např. *srco, řožo, pólo, poředňo, mojo, nařo*;
- j) v instr. pl. všech deklinací vládne takřka po celém území koncovka *-ma*, např. *za starýma horama/horoma*;
- k) příklonný tvar zvrátěného zájmena v akuz. i dat. je *se*, např. *kup se to, daj se pozor*;
- l) skloňování tvrdých a také měkkých rodových zájmen se ve většině tvarů shoduje s tvrdým skloňováním přídavných jmen, např. *teho, našeho (mojeho, něho), temu, našemu; o tym, našym; s tym, našym*; gen., dat., lok. sg. fem. *tej, našej / te, naše* ale *i/ji/ňi* || *stareho, staremu, o starym, ze starym ..., starej/stare ... x huřyho, rybiho*;
- m) přivl. zájmeno *jeji* je nesklonné, např. *bez jeji bratra*.

1.8. Informace o zkoumané lokalitě

Obec Darkovičky, ležící na rozhraní západní opavské podskupiny a východní ostravské podskupiny, dvou hlavních podskupin nářeční skupiny slezské, oficiálně spadá podle ČJA do prvně zmiňované podskupiny.

1.8.1. Charakteristika obce Darkovičky

V současnosti jsou Darkovičky městskou částí Hlučína, která je územně dělená na katastr Hlučín (asi 1/3) a katastr Darkovičky (asi 2/3). Ovšem rozdělení je velmi složité, přičemž na samotném úřadě nepanuje shoda. Katastrální část Darkovičky má 1338 obyvatel k 1.1. 2007. V obci zastávají pracovní pozice především živnostníci, zemědělci, obchodníci a běžní zaměstnanci. Míra nezaměstnanosti činí 9,5%. Na tomto území funguje mateřská škola a základní škola. Základní společenské funkce plní kulturní dům, v němž se nachází pošta, školní družina s jídelnou, a který v době konání voleb slouží jako volební místnost.

1.8.2. Historie

Pravděpodobně na místě zaniklých Žibřidovic byla založena nová ves Darkovičky, která se poprvé připomíná při dělení Opavska v r. 1377. Tehdy ve vsi žil zeman Hanuš, jenž příslušel pod pravomoc opavských knížat Hanuše a Přemka. Samostatný statek Darkovičky byl personálně spojen od 15. stol. s Markvartovicemi za majitelů Bzenců z Markvartovic. Po smrti otce Fabiána a smrti bratří Jana a Jiřího zdědil Markvartovice s Darkovičkami Kryštof Bzenec, mající za manželku Ludmilu Bírkovou z Násile. Ten v r. 1551 odprodal Markvartovice a ponechal si jen Darkovičky, kde vybudoval tvrz. Evangelický majitel neměl lehké pořízení se sousedy, katolickými pány z Vrbna a na Hlučíně, kteří se soudili nejprve o majetek s velehradskými cisterciáky a pak se soustředili na Kryštofa Bzence. V r. 1566 inscenovali jeho přepadení v Darkovičkách, kde jej svázaného dověkli na náves a pak jej propustili, aby se záhy dobývali do jeho dvora. Za této napjaté situace pan Kryštof raději Darkovičky následujícího roku pánům z Vrbna prodal a usídlil se v Opavě. Takto byly Darkovičky připojeny k hlučínskému panství. Evangelíci z tohoto panství se nadále tajně scházeli k bohoslužbám a není proto divu, že za třicetileté války zde došlo k vážným střetům, při kterých Darkovičky zpustly. Ale již v r. 1643 se zde usídlili dva

sedláci se dvěma zahradníky, zatímco dvůr a fojtství byly pustinou. Za majitele Františka Řehoře hraběte Dianini žilo v Darkovičkách k r. 1721 deset sedláků a sedm zahradníků. Panský dvůr a krčma patřily majitelům hlučínského panství. V r. 1823 zničil požár v Darkovičkách většinu dřevěných budov, v r. 1831 pro nově založenou školu obec koupila podle pověstí bývalý rytířský zámek Bzenců s výčepním právem a sousední kovárnu. 8.9. 1863 byl ve vsi odhalen pomník od zdejšího rodáka a sochaře Jana Jandy s názvem „Panuj Marie“, v letech 1873-1874 byla postavena kaple. Po připojení k ČSR měly Darkovičky 447 ha a 870 obyvatel. Obec byla r. 1930 elektrifikována. Již od 12. června 1960 se stala městskou čtvrtí Hlučína¹³.

¹³ Brabcová, L. a kol., *Pozdrav z Hlučína*. Opava: BOBR, 1995, s. 61.

2. VÝZKUMNÁ ČÁST

2.1. Metoda sběru materiálu

Materiál k této práci byl získáván formou rozhovorů s osobami tří generací (staré, střední a nejmladší). Prameny mají zároveň pozoruhodnou výpovědní hodnotu, neboť se jedná o rozhovory s mluvčími generací v příbuzenském vztahu. Starší generaci reprezentují prarodiče (Rudolf a Anna Blahušovi), střední pokolení zastupuje jejich syn (Jan Blahuš) a nejmladším mluvčím je vnučka (Zuzana Blahušová). Rozhovory se zaznamenávaly pomocí nahrávacího zařízení a následně byly přepisovány podle dialektologických zásad.

2.2. Tematika a okruhy zkoumaných informací

- vnímání dialektu
 - vliv nářečí a obecné češtiny na zkoumanou oblast - stírání rozdílů v mluvě z hlediska geografické polohy účastníků komunikace
- vztah ke kraji
 - interpersonální vztahy lokální
 - *vliv náboženství*
 - *vliv alkoholismu*
 - *vliv germánství*
 - *vliv polonismu*
 - *případné další vlivy*
- vyprávění
 - příběh z dětství
 - příběh z blízké minulosti
 - pracovní zážitky
- čtení či přednes tvorby v dialektu
 - krásná literatura, básně aj.

2.3. Charakteristika informátorů

2.3.1. Starší generace

Rudolf Blahuš (A)

Pan Rudolf Blahuš se narodil r. 1930 v Ratiboři a od roku 1974 bydlí v rodinném domě v Darkovičkách. Do té doby byl jeho bydlištěm Hlučín. Vyučovacími jazyky na základní škole byly polština a němčina a jeho národnost je polská. Pracoval jako horník-záchranář až do důchodového věku. Mezi jeho zájmy patří především sport, konkrétně box a kopaná. Na amatérské úrovni působil jako fotbalový rozhodčí a po určitý čas také jako místní trenér.

Anna Blahušová (B)

Paní Anna Blahušová se narodila v Kobeřicích r. 1932. Její národnost je česká. V roce 1974 se přestěhovala do Darkoviček. V mládí pracovala v Krnově, poté ve školní jídelně Hlučín, kde se vyučila kuchařkou. Po přestěhování působila jako kuchařka v místní školce v Darkovičkách až do důchodu. Mezi její záliby patří zahrada a květiny, dříve též pletení.

2.3.2. Střední generace

Jan Blahuš (C)

Pan Jan Blahuš se narodil r. 1958 v Hlučíně. Jeho národnost je česká. Absolvoval střední odborné učiliště – obor Truhlář s maturitou. Tomuto oboru se věnuje i v současnosti, pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná v dřevozpracovatelském průmyslu. Práce se dřevem je pro něj zároveň koníčkem. Ve svém volném čase se věnuje rybaření a míčovým hrám. Dnes žije společně se svými rodiči v rodinném domě v obci Darkovičky.

2.3.3. Mladší generace

Zuzana Blahušová (D)

Slečna Zuzana Blahušová se narodila v Hlučíně r. 1983. Její národnost je česká. V nedávné době úspěšně dokončila tříleté bakalářské studium geologie na Ostravské univerzitě. Ráda poslouchá rockovou hudbu a se svými přáteli fandí fotbalovému klubu FC Baník Ostrava. V současnosti bydlí střídavě v Ostravě a v Darkovičkách.

2.4. Hláskoslovné a tvaroslovné znaky v rozhovorech

V této části budou analyzovány jednotlivé fragmenty rozhovorů podle uvedených typických příznaků jednotlivých oblastí. První konfrontace se bude týkat západní podskupiny, další výsledek pak vzejde ze srovnání s typickými rysy celé slezské skupiny.

2.4.1. Shody se západní podskupinou

Následující body mají za úkol posoudit, jak velká shoda panuje mezi charakteristickými rysy západní podskupiny a znaky zkoumaných rozhovorů.

1. Fonémy *t'*, *d'* na většině území neexistují, na jejich místě je *č*, *dž*, např. *čycho*, *džedžyna* / *čicho*, *džedžina*, pouze v západních a z velké části také v okrajových jižních úsecích je *t'*, *d'* zachováno, a to ve fonetické realizaci *ć*, *ź*;

- existenci fonému *č* a *dž* dokládají:

A. *pašč* 1, *chčeli* 2, *hledač* 8, *střylač* 29, *zaladovač* 40, *do řiči* 60, *džeři* 18;

2. Paralelně s *č*, *dž* za *t'*, *d'* (*ć*, *ź*) je ve většině nářečí *š*, *ž* namísto bývalých palatalizovaných ostrých sykavek *s*, *z*; např. *nošyc*, *žyma* / *nošič*, *žima*; v podobném uzemním rozsahu jako v bodě 1. se udrželo též *s*, *z*;

- existenci *š, ž* dokládají:
 - A. *povješily* 11, *muvilš* 25, *vřešyny* 33, *Ruši* 50;
 - B. *u sušeda* 1, *sušedka* 3;
3. Souhlásky *š, ž/s, ž* jsou rovněž za původní tvrdé *s, z* před *č, dž / ć, dž*; např. *košč - koščy/-i, koščany / kośc - kości, něšč/něšč*; 2 os. pl. imp. *něšče/něšče*; avšak před *ň, l* a bývalými měkkými retnicemi je *s, z* zachováno; např. *sňih, zle*;
- výskyt v rozhovorech dokládají:
 - A. *pašč* 1, *neježdily* 9, *ježdu* 9, *sjiždalo* 12, *sjiždalo* 13;
4. Hlávka *y* je na celém území po souhláskách od původu tvrdých, např. *vysoky, syn*; za bývalé *i* pak hlavně po *c (dz)* a *ř*, např. *cygan, syncy, řykač/řykač*; na většině území je *y* také po tupých sykavkách, vyjma území studeneckého výběžku, kde má shodně s nářečními východní podskupiny *i*, např. *šydlo, život x šidlo, život*; ve stejném územním rozsahu je *y x i* po *č, dž < ć, đ (ć, dž)* a *š, ž < ś, ź*, pokud jsou ovšem v okrajových úsecích palatalizované sykavky *ć, dž* a *ś, ź* zachovány, je po nich většinou *i*;
- doklady v textech:
 - A. *sy nařmuty* 27; *střylač* 29; *popražyl* 31; *ze Vřešyny* 33; *fčyl(l)* 36, 37, 44, 45, 58; *přyšel* 38, 42; *hlasył* 41; *kdysy* 52; *vyšy* 57, 62; *kdysyk* 71,87; *za synka* 72; *cosyk* 78; *zyska* 78;
 - B. *fčyl(ek)* 4, 12, 13, 18, 21, 27, 36, 47; *synek* 4; *přyšel* 17; *šychty(u)* 28, 47; *cosyk* 28; *kdosyk* 37;
 - C. *fčyl* 12, *synek* 28, *kerysyk* 29, *kdesy* 31, *střyhnuté* 31;
 - D. *přystěhujeme* 2, *lepší* 5;

5. Za bývalé *é* je po celém území zpravidla *e* jako v jižní podskupině, např. *delka*, *dobře mleko*; v některých monologizovaných případech je však ve shodě s východní podskupinou v části východnějších nářečí, a to zvl. v úseku kolem Hlučína, za někdejší *é* po měkkých a býv. měkkých souhláskách v nestejném územním rozsahu *i/y*, např. v infinitivu typu *nišć*, *višć*, v příč. min. *přyniš* apod.; v jiných lexikalizovaných případech s býv. náhradní délkou je *i/y* za *é* i dále na západ, např. *(j)iš* „ježek“, *pohřyb* (gen. *ježa*, *pohřeba*), gen. pl. *bešyd* (*od bešeda*).

A *ňakeho* 1; *zedřene* 15; *meno* 25; *trimetrove* 35; *založene* 40;

B *kery* 12;; *leto* 12; *druheho* 13; *možne*, *htupe* 24;

C *jasne*, 5; *prajzacke* 6; *ostravske* 14; *mrtve* 23; *trenera* 30;

D *druhe* 4; *mlade* 9; *každem* 14; *problematicke* 23; *takove* 30;

6. Tautosylabická skupina *aj* je po celém území bezmála zachována, i v superlativní předponě a ve tvarech imperativu sloves 5. třídy, např. *najdelšy/-i*, *daj*;

▪ výskyt v textech:

A *Poslušaj* 85;

7. Zachována zůstala také starobylá skupina *šč* jako na ostatním moravském území; např. *ščava*, *ešče*; zůstala na Moravě nezměněná ve *šř*;

▪ například:

C, D - *šřava* 16; *dřišču* 25;

8. Téměř po celém území existují varianty vyrovnané ve prospěch přehlásky v typech *smič/-ć se* - *smiř se*, *zapřyhňe* - *zapřyhnuć/-ć*, pouze v drobném vých. okrajovém úseku kolem Hlučína je *smjač se* - *smjař se*, *zapřahňe* - *zapřahnuć*;

A *Ňpracoval* 1; *havirňe* 3, 8; *lampovňi* 6; *všudě* 6; *cihelňi* 10;

B *Ňbity* 11; *ňezostal* 14; *děň* 27; *ňebylo* 30; *ňemjeli* 31;

9. V nom. + akuz. sg. subst. měkkého skloňování neuter a též u měkkých rodových zájmen je vesměs koncovka **-o** jako ve skloňování tvrdém, např. *srco, ložo, pólo, poledňo, mojo, našo*.

10. V instr. pl. všech deklinací vládne takřka po celém území koncovka **-ma**, např. *za starýma horama/horoma*;

▪ zaznamenáno v textech:

A *vozama 37, Němcama 77, Rakušanama 78, Rusama 94*;

B *vanocama 3, nad t'ema od'evama 44*;

C *s nima 18, s nama 93, s našima 131*;

D *s inyma lidma 4*;

11. Příklonný tvar zvrátneho zájmena v akuz. i dat. je **se**, např. *kup se to, daj se pozor*;

A *co se vzal, tak se vzal 18, On se rad popil 26*;

B *sme se hraly 12; sme se đevuchy 17; sme ; vařily vajca 47*;

12. Skloňování tvrdých a také měkkých rodových zájmen se ve většině tvarů shoduje s tvrdým skloňováním přídavných jmen, např. *teho, našeho (mojeho, něho), temu, našemu; o tym, našym; s tym, našym*; gen., dat., lok. sg. fem. *tej, našej / te, naše* ale *i/ji/ni || stareho, staremu, o starym, ze starym..., starej/stare... x hušyho, rybiho*;

▪ doklady v textech:

A (z, do, na) *teho 12, 27, 29, 58, 93, 93; za druhym 14; (s, v, na) tym 38, 42, 62, 64, 86, 75, 75; v kterym 70; tym padem 84*;

B (do, na) *teho 4, 18, 42; v tym 8; v jednym tym 35; na tym 48*;

C (z, do) *teho 1, 20; v kterym 8; na tym 26; (v, o) tym 29, 51; v jednym 93*;

Pozn.: Příslovce *předtym*, *potym* vznikly ustrnutím zájmenné deklinace s předložkou (*potym* 40, 42; *předtym* 8).

13. Přivlastňovací zájmeno *jeji* je nesklonné, např. *bez jeji bratra*.

14. V sz. části nářečí je v 7. p. sg. všech deklinací ženského rodu koncovka *-um*: *s jednum manželkum* 17, 18; *tum lopatum* 30; *s mamum* 89, 90; *s vodum* 26; dokonce je i *sebum* 10; zatímco jv. nářečí mají *-u*: *s tu druhu* 18; v sv. části převládá *-um*

2.4.2. Shoda se slezskou nářeční skupinou

Další část mapuje rozsah kongruence textů v oblasti rysů slezské nářeční skupiny.

V souboru hlásek a jejich rozvržení:

1. Na celém území se vyskytuje dvojice *ł – l*, *r – ř*; ve většině nářečí existují palatalizované ostré sykavky *ś*, *ź* nebo stopy po nich proti tvrdým;

▪ výskyt *ł* byl zaregistrován:

A *ņpracovał* 1; *był* 4, 4, 4, 13, 21, 22, 32, 33, 46, 46, 54, 58, 91, 93; *přijelo* 6; *nebyło* 7; *ņježdřily* 9, *nebyły* 9; *sjiždřalo* 13; *była* 14, 15, 50, 65, 72, 72, 73, 90; *ņbyło* 16; *było* 16, 25, 84, 87, 87, 91; *mjel* 17, 17, 17, 25, 64, 70; *zemřela* 18; *vzał* 19; *Bolařic* 19; *stuł* 21, *měły* 22; *přišel* 23; *ukazovał* 23; *plech* 23; *muvił* 24; *zastało* 24; *popił* 26; *robił* 26; *zebrał* 27; *šel* 27; *ožrały* 28; *střylač* 29; *cofnił* 29; *zatahnił* 30; *ožrały* 30; *lopatum* 30; *popražyl* 31; *ņenabrał* 31; *hazał* 31; *přišel* 31; *ožrały* 32; *dało* 33; *kontroła* 34; *hledř* 35; *zalađovał* 35; *zalađovało* 36; *odstřelilo* 36; *sedla* 36; *pułmetra* 36; *ņeumjel* 37; *ņeumjel* 37; *fčyl* 37; *přyšel* 38; *vołat* 38; *chřel* 39; *zalađzene* 39; *Zalađovał* 39; *ņesmjelo* 40; *zalađovač* 40; *hłasył* 41; *chodiło* 41; *chłapcem* 42; *znały* 42; *přyšel* 42; *były* 43; *schovały* 43; *ņenapadło* 43; *oklepavał* 44; *napsał* 44; *fčyl* 45; *Słowak* 46, *Słowaci* 82; *střelby* 47; *ņeumjel* 50; *vypadnił* 50; *fukało* 52; *flakon* 53; *mysleły* 53; *najelo* 54; *buchło* 54; *zavřely* 55; *přišel* 57; *vołal* 58; *chřel* 59; *ņevideł* 59, 60; *ņebojovał* 60; *učitelka* 60, 61, 65; *ņebyła* 61; *pohłupava* 61, 65; *vyšetřovał* 62;

hazaly 63; viděla 63; nemjel 64; nepřibrały 65; roztrhala 65; vylezlo 66; hovoril 66; vlasý 66; vyhodil 66; osvobodil 66; slova 67; smyslu 67; mluvilo 71; Ačkoři 72; mladeho 72; mjela 72; Polka 73; dalo 73; falešny 74; pochazela 74; dozvjedel 74; malo 78; Posluchaj 85; vladla 86; nedostały 90; něbyl 91; zavinił 92; mvił 92; chěl 93; vazal 94;

B *bylo 1, 7, 8, 12, 14, 19, 19, 21, 23, 24, 31, 34, 36, 36, 38, 43; , byla 1, 7, 16, 39, 40, 41, 48; chodily 3, 6; chodiło 6; škoły 6; byl 7, 15, 19, 19, 20, 28, 29, 35, 35, 40, 40, 50; škola 7; šty 7; šlo 8; kostela 8; škole 8; ptał 9; nechodil 9; něbily 11; bavily 11; nežostal 14; vyšla 14; něbylo 16; byly 17, 25, 35, 43, 44, 48; dostały 20; nadul 20; hlupe 24; slyšely 25; přišty 28; uvařily 28; blby 29; něbylo 30; něbylo 30; zdalo 30; oblekly 32; vyskočily 32; šty 32; něstyšety; 38; kapla 40; kapla 41; bydlety 42; zrobyły 45; daty 45; vylekala 46; vařily 47; přišty 48; zapomjety 49;*

2. Vokály jsou jen krátké, jejich soubor má většinou šest členů: *i, y, e, a, o, u s i a y* jako samostatnými fonémy;

▪ výskyty v rozhovorech:

A *pomahal 1, ňakeho 1, videňskem 5; zaplacene 6; ruzne 9;*

B *mamy 1, plne 6, naboženstvi 8; farař 9; takovy 10;*

C *Ja 1, takove 4, vic 4; jasne 5; pomychane 5;*

D *ja 1, , myslim 1; same 2; normalne 3; stykaš 3;*

3. Konsonanty *tʰ, dʰ, ň* se vyskytují v těchto nářečích ve větším rozsahu; *tʰ, dʰ* se na většině území vyslovují asibilovaně, tedy *ć, dž*, v části nářečí pak splynuly s *č, dž* (*tʰicho, dʰedʰina / ćicho, džedžina / čycho, džedžyna*);

▪ doklady v textech:

A *pašč 1, chčeli 2, hledač 8, střylač 29, załadovač 40, zrobič 59, řiči 60;*

B -;

C v *Hači 25* (v *Haři*); *dřišću 25*;

D *ščavu 16*; - stará skupina *šč*, též viz **C**;

Pozn. *dřišću* (*dřistati*);

4. Tvrdé *l* se téměř po celém území artikuluje špičkou jazyka, jen v drobných okrajových úsecích se objevuje výslovnost neslabičného *u*;

- výskyt (viz výše bod 1);

5. Za dřívější *m'* je zpravidla *mj*;

- výskyt:

A *ňemjeli 11*; *mjel(l) 16, 17, 17, 17, 19, 25, 64, 70*; *ňeumjel 37, 37, 50*; *ňesmjelo 40*; *mje 63*; *ňemjel 64*; *mjela 72*; *pomjeru 83, 83*;

B *mjel 10, 10*; *mjeli 21, 22*; *mjety 29, 44, 45, 47*; *ňemjeli 31*; *mjestě 42*; *zapomjeli 47*; *zapomjety 49*;

C *zamjestnaňi 9*; *mjest 9*; *mjelo 19*; *mjel 37, 109, 111, 125, 128, 140*; *nesmjel 38*; v *Římje 65*; *mjety 80, 83, 108, 109, 112*; *mjesice 92*; *zapomjel 116*; *mjedeny 138*; *mjedene 139*; *mjedeny 140*;

D *zapomjela 7*; *zmjeňil 11*;

6. Foném *g* má rozsah v zásadě identický jako v nářečích východomoravských a středomoravských, tzn., že se staré *g* zčásti udrželo ve skupině *zg* (*zgebnut*);

A *gnu 20*;

7. Palatalizované ostré sykavky *š*, *ž* se vyskytují pouze před střídnicemi za staré *i*, *ě* a předhistorické *e*, *b* (*nošíc*, *šeno*); na části území jsou pouze stopy po dřívějším *š*, *ž*, poněvadž splynulo se *š*, *ž* (*nošyč*, *žyma*);

8. Foném *dz* žije v případech podmíněných morfonologickou analogií, např. *pokludzeny, pokludzac*; foném *dž* je po celé oblasti (viz bod s *džgat*).
9. Za krátké slabičné *l* po retnicích je pravidlem skupina *yl* (*pylny, vylk*), za dřívější krátké slabičné *l* a za krátké slabičné *l* sekundárně ztvrdlé (po jiných souhláskách než po retnicích) zčásti *lu*, zčásti *u* a *ul* (*dluh, čun, žulty*); koncové *l* ve tvaru sg. mask. příčestí minulého sloves 1. třídy se slovním základem zakončeným na souhlásku zpravidla zaniklo (*ňes/ňis*);
- A *po německu muvil* 24, *s kym muvilš* 25; *to muvil* 92;
10. Dřívější *y* (též *y < i*) a stejně *y* vzniklé zkrácením z *y* existuje jako zvláštní foném v okrajových úsecích (v případě, že jsou zachovány měkké retnice) jako výrazná fonetická varianta *i* (*ryba, hřych/hřich*).
11. Staré *u* po tvrdých souhláskách (i z předhist. nosovky) je zachováno, taktéž *u* vzniklé zkrácením dřívějšího *ú* (*dub, huser, muka*), 3. os. pl. (*ňesu/ňesum*); též za staré *u*, *ú* po měkkých a bývalých měkkých souhláskách je obvykle *u*, na části území je však v omezené míře a odstupňovaně provedena přehláska v *i/y* (*cuzy, lude*), 3. os. pl. (*volaju/volajum*), akuz. sg. (*inačy cestu*), instr. sg. (*inačy cestu(m)/inaču, inaču(m)*);
- v rozhovorech:
 - A *s jednum manželkum* 17, 18; *s tu druhu* 18; *tum łopatum* 30; *s mamum* 89, 90;
 - B *sebum* 10, 10; *s vodum* 26;
12. Staré *e* (i *e < ě*) se ve většině nářečí vesměs zachovalo, na části území je však za ně před nosovými souhláskami *i/y* (*ňemy/ňimy* (všude však *jeho*), *jemul/jimu, panenka/panyнка*); za staré *é* je v části nářečí veskrze *e*, v části pak po měkkých a

bývalých měkkých souhláskách *i/y* (*delka* x *mleko/mlíko*, *břeh/bříh/břeh*); za bývalé dlouhé *ě* je téměř po celém území *i/y* (*pisek*, *hřích/hřých*);

13. Staré *o* se ve většině nářečí taktéž veskrze zachovalo, na části území je namísto nich před nosovými souhláskami *u* (*kopec* x *honem/hunym*, *chromy/chrummy*); za staré *ó* je takřka po celém území *u* (*kuň*, *schod/schud*, *drozd/druzd*);

14. Staré *a* po souhláskách tvrdých a obvykle i po měkkých a bývalých měkkých zůstalo zachováno; dřívější *á* se na většině území zkrátilo, v části nářečí je však za ně *o*, před nosovými souhláskami pak *u* (*had*, *obraz*, *blazen/hod*, *obroz*, *mam*, *pan/mum*, *pun*); po celém území je většinou zachována i stará těžeslabičná skupina *aj*, potažmo *oj*, např. *fčerajší/-y*, *předaj/předo*;

▪ v textech

A *kravy pašč* 1, *sedlaka* 2, *ten prae* 5; *aj*; *posluchaj* 85;

B *rano*, *na roraty* 3, *před vanocama* 3, *farař* 8. *naboženstvi* 10; *aj*.

15. Asimilace typu *sh-* > *zh-* a zachováním skupin *šč*, *ždž* je totožná s nářečími východomoravskými a středomoravskými;

▪ v textech

A *dřišču* 25;

D *ščavu* 16;

2.4.3. Shoda se slezskou nářeční skupinou

a) ve skloňovacích koncovkách

1. Poměr mezi skloňováním tvrdých a měkkých typů podst. jmen je zhruba stejný jako v nářečích střmor. a výchmor. navíc je koncovka shodná s tvrdým skloněním na části území důsledně také v 1., 4. pádě jedn. č. podst. jmen typu *srco* (*ložo, polo, poledňo*), ve většině nářečí však jen v omezeném rozsahu jako v nářečích východomoravských¹⁴; ve shodě se středomoravskými je obvykle provedeno vyrovnání koncovky lok. sg. měkkého skloňování mask. a neuter typu *na biču, na srcu* podle dativu.

B *My sme se vařily vajca (vajco) 47;*

2. Subst. typu *host'/hošć/hošč, kolňa, pekarňa*, vlastní jména *Maruša, Jula*, zčásti i některá jiná (např. jména měsíců *leden, březeň*) náleží k měkkému typu skloňování analogicky jako v nářečích střmor. a výchmor.; ve shodě s výchmor. nářečími však zachovávají tvrdé skloňování subst. se slovním základem na *-l*, na rozdíl od většiny středmor. i výchmor. pak v převážné části nářečí také subst. na *-s, -z*;

A *do havirně 3; v te havirně 8; po lampovňi 6; ku tej cihelňi 10;*

B *ta kapla 40, 41;*

3. Tvary lok. a instr. sg. mask. a neuter tvrdého skloňování příd. jmen jsou ve většině nářečí vyrovnány, *o starym – ze starym*; obdobně jsou vyrovnány tvary lok. a instr. rodových zájmen, *o tym, našym/našim – s tym, našym/našim*;

▪ doklady v textech:

A (*z, do, na*) *teho 12, 27, 29, 58, 93, 93; za druhym 14; (s, v, na) tym 38, 42, 62, 64, 86, 75, 75; v kterym 70; tym padem 84;*

B (*do, na*) *teho 4, 18, 42; v tym 8; v jednym tym 35; na tym 48;*

C (*z, do*) *teho 1, 20; v kterym 8; na tym 26; (v, o) tym 29, 51; v jednym 93;*

Pozn.: Příslovce *předtym, potym* vznikly ustrnutím zájmenné deklinace s předložkou (*potym 40, 42; předtym 8*).

¹⁴ Bělíč, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 287.

3. Tvar nom. pl. život. (osob.) mask. tvrdých přídavných jmen a rodových zájmen se liší od tvaru neživ. (neosob.) mask., fem. a neuter podobně jako v nářečích středomoravských a východomoravských; např. *t'i (cí/čy) našy (-i) stařy (-i) x ty naše stare*;

4. Koncovka 3. p. pl. značně zobecněla, v západních úsecích je pro všechny rody koncovka -am: *břeham, sušedam, polam*.

5. Podobně v 6.p. pl. -ach: *břehach, sušedach, polach*; východněji je -och;

v textech:

A v *Darkovičkach* 4; *po pstruhach* 21; *lazňoch* 76; *Vitkovicoch* 2; *žebroch* 34;

B *po německych vojakach* 20;

C v *Darkovičkach* 30; o *tech Slovakach* 60;

D o *prajzakach* 138;

6. V instr. pl. všech deklinačních typů je v části nářečí jednotná koncovka -ma (-ama/-oma) ve shodě se západními nářečními skupinami, na většině území však dominuje koncovka -mi (-amī) jako v pol.-čes. smíšeném pruhu, např. *břehami, horami*.

▪ nalezeno v textech:

A *vozama* 37, *Ňemcama* 77, *Rakušanama* 78, *Rusama* 94;

B *vanocama* 3, *nad tema odevama* 44;

C 0;

D *s inyma lidma* 4; *naši s našima* 131;

7. Stopy někdejšího náhradního dloužení samohlásek se vyskytují nedůsledně v lexikalizovaných a morfologizovaných případech jako *schud, strum* (gen. *schoda, stroma*, ovšem např. *drozd - drozda*), gen. pl. *kuľ, sluv, hur, jahud* (od *koľo, slovo, hora, jahoda*, ovšem např. *koz* od *koza*) a také (j)íž, *pohřyb* (ale gen. *ježa, pohřeba*), avšak jen *chleb, led*, ačkoli jinak se *é* v západní podskupině nezúžilo, viz 5);

▪ nalezené případy v rozhovorech:

- A** *rokuv 52, u holičuv 52, do prsuv 55, svjetkuv 58*; - toto jsou koncovky 2.pl. maskulin, které vznikly z u-kmenové koncovky *-óv*, jež se změnil v *-ův*, zde ve slezské skupině se zkrátila a zůstala; je to rys typický pro celou skupinu slezskou;
- B** *od tych maroduv 39, od tych Němcuv 39*;
- C** 0;
- D** 0;

b) ve slovesných tvarech

- sloveso *být* má v 1. os. sg. na většině území často tvar *sem/sym*, ve významu existenciálním a ve funkci spony se však v převážné části nářečí kolísavě nebo výlučně užívá složených tvarů typu (*ja*) *sem je*, zčásti také *joh je*;
 - v rozhovorech jsou pouze:

A *sem 1, 1, 5, 7, 26, 27, 29, 30, 40, 47, 50, 54, 64, 64, 68, 74*;

B *sem 14, 15*;

C *sem 1, 1, 1, 42, 57, 64, 64, 72, 74, 75, 78, 82, 90, 90, 94, 105, 107, 116, 127, 128, 130, 132, 140, 142, 144*; *ne(jsem) 3, 63, 79, 122, 127*;

D *sem 6, 7, 18, 29*;
- V 1. os. sg. i pl. imperfekta se pomocné sloveso shodně jako ve výchmor. a středmor. nářečích většinou zachovává, přestože je osoba vyjádřena zájmenem;
- Tvary imperativu 2. os. sg. na *-i/y* mají v 1. os. pl. (pokud existuje zvláštní tvar) a v 2. os. koncovku *-imy (-ime/-ima)*, *-i'e (-íce/-iče)/-ymy, -y'e*;
- Koncovky 2.pl. maskulin, které vznikly z u-kmenové koncovky *-óv*, jež se změnil v *-ův*, zde ve slezské skupině se zkrátila a zůstala; je to rys typický pro celou skupinu slezskou;

A *rokuv* 52, *u holičuv* 52, *do prsuv* 55, *svjetkuv* 58;

B *maroduv* 39, *Ňemcuv* 39;

5. Příčestí trpné se i ve výrazech výsledného stavu objevuje pouze ve tvarech složeného skloňování jako v nářečích výchmor. a střmor;
6. Pozůstatky přechodníku přítomného se ve většině nářečí vyskytují jen v několika adverbializovaných výrazech, stejně jako v čes. nářečích v užším smyslu;

ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za úkol charakterizovat nářečí v obci Darkovičky, která leží na rozhraní západní opavské podskupiny a východní ostravské podskupiny, dvou hlavních podskupin nářeční skupiny slezské. Snažila se vystihnout nářečí dané lokality, posoudit současný stav a míru zachovalosti dialektu a zároveň se měla pokusit nastínit tendenci nářečního vývoje v této oblasti.

Zaměřili jsme se proto primárně na hláskoslovné a tvaroslovné rysy mluvy informátorů a snažili jsme se postihnout výskyt nejnápadnějších příznakových nářečních rysů. Mohli jsme správně předpokládat, že míra zachovalosti nářečí se společně s tím, jak klesá věk účastníků rozhovorů, bude snižovat. Zatímco mluva zástupce starší generace vykazuje dostatečný počet hláskoslovných a tvaroslovných rysů shodných s danou skupinou a podskupinou, mluva generace střední má oně specifčnosti o poznání méně. Z logiky věci lze usoudit, že situace mladší generace bude z pohledu analytika nářečí tristní.

Pozornost nyní upřeme na nářeční rysy starší generace, které jsou prozatím dostatečně zakotveny i u generace střední. Jedná se o skloňování tvrdých a také měkkých rodových zájmen, jež se ve většině tvarů shoduje s tvrdým skloňováním přídavných jmen. Nadto existují jevy mající platnost napříč generacemi, kam lze přiřadit následující. Vokály jsou jen krátké a jejich soubor má většinou šest členů: *i, y, e, a, o, u*, s *i* a *y* jako samostatnými fonémy, či situace, kdy zpravidla *mj* nahrazuje dřívější *m'*. Naopak pouze starší generace si uchovala dvojici *l – l*. Také některé další hláskové jevy jsou typické jen pro mluvu nejstarší generace: např. asibilovaná výslovnost *t'* (*pašč, chčeli, hledač, střylač, řiči*), za dřívější krátké slabičné *l* bývá zčásti *lu*, zčásti *u* a *ul* (*muvił*).

Po celém území je patrný přízvuk na penultimě a užití tradičních spojovacích výrazů (*kaj, bo*).

Zpravidla při rozhovorech s nejstarší generací je zjevné, že nedošlo k depalatalizaci v takovém rozsahu jako v češtině spisovné, zejména u *d', t', n'* (*fšud'e, něni, nepřacoval, ohně, vladnuť* aj.) V prvním textu (A) není úžení v koncovkách adjektiv (*galaty roztrhane, z mamine, z tatove strany* aj.), nejsou provedeny přehlásky

a>ě, u>i (*konca, pytla, pola, vajca, sjižďalo; kameňu, vyhodil ju veň* aj.). Některá jména mají měkké sklonění (*ku tej cihelňi, do havirňe, v te havirňe, po lampovňi*). Stejně tak v mužském rodě (*do konca, do kopca, do pytla, z teho kopca, aňi kameňa, f kameňu*). Dále jsem zaznamenal starý genitiv záporový: *peněz aňi oblečeňi, teho špeku ňeňi*. Pozornost si jistě zaslouží i zajímavost, že v západní podskupině je možná koncovka 7. p. sg. žen. rodu na *-um*: *s jednum ženum* aj. V plurálu 2. p. maskulin končí na *-uv* *šestnact rokov, u holičuv, do prsuv*. Rovněž můžeme zmínit další tvaroslovné jevy, které se drží i v mluvě střední a nejmladší generace: 6.p. pl. s koncovkou *-ach*: *Slovakach, po vojakach, v Darkovičkach*, v 6. p. sg. je ale také *-och*: *v lazňoch, po Vitkovicoch, žebroch*; 7. p. pl. má společnou koncovku *-ma* (*vozama, vanocama, lidma* aj.)

Domnívám se, že vývoj nářečí (nejen) v této oblasti bude směřovat k postupné nivelizaci a celkovému zániku dialektu. Otěže převezme pro běžnou mluvu obecná čeština „obohacená“ o anglicismy, které se již nyní dostává mohutné podpory ze strany médií. Znatelnějšího a rychlejšího postupu se dočkají ve městech, kde je život obyvatel vzhledem k jiné sociální struktuře, většímu pohybu obyvatel a živějšímu kulturnímu dění méně uzavřený než život na venkově. Na vesnicích se v mluveném projevu, především zásluhou nejstarší generace, nářečí po určité dobu zachová.

SEZNAM LITERATURY

MONOGRAFIE

- BALHAR, J. a kol. *Český jazykový atlas 1*. Praha: Academia, Praha 1992.
- BALHAR, J. a kol. *Český jazykový atlas 2*. Praha: Academia, Praha 1997.
- BALHAR, J. a kol. *Český jazykový atlas 3*. Praha: Academia, Praha 1999.
- BALHAR, J. a kol. *Český jazykový atlas 4*. Praha: Academia, Praha 2002.
- BĚLIČ, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972.
- BĚLIČ, J. *Přehled nářečí českého jazyka*. Praha: SPN, 1981.
- BRABCOVÁ, L. a kol. *Pozdrav z Hlučínska*. Opava: BOBR, 1995.
- CUŘÍN, F. a kol. *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Praha: SPN, 1977.
- DAVIDOVÁ, D. *Kapitoly z dialektologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1992.
- HUBÁČEK, J., JANDOVÁ, E., SVOBODOVÁ, J. *Čeština pro učitele*. Opava: VADE MECUM BOHEMIAE, 2002.
- KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002.
- LAMPRECHT, A. a kol. *České nářeční texty*. Praha: SPN, 1976.

WEBOVÉ STRÁNKY

- Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. c2003-2008 [cit. 2008-11-20]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz>>.
- Český statistický úřad* [online]. c2008, [cit. 2008-11-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/>>.
- Oficiální stránky města Hlučína* [online]. 2008 [cit. 2008-11-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.hlucin.cz/>>.

PŘÍLOHY

Rozhovory

Starší generace

A. hovořil pan Rudolf Blahuš; narozen 1930

1 Tady sem nepracoval, to sem pomahal tady u ňakeho sedlaka kravy pašč a potom sme
2 choďili po Vitkovicoch po akmuse¹, že, a robotu chčeli. Bud' na vyučeni nebo tak a nas
3 odstrkovali za tři koruny, tam za pjet korun, za čtyry, Tak sme šli potom do havirně, a
4 tam byl ňjakovy starosta, kery byl tady v Darkovičkach starostou, že, a on tam byl ve
5 videňskem kancelaři, no a ten prae. Kluci pote sem, bo tře sme byli, že, a tak nas tam
6 povodil po lampovni², že, a všude a to přijelo vas tolik a tolik, dostanete zaplacene, že
7 a to. A jak po vojne peñez ani oblečeni, nič nebylo, no tak sme to brali, no tak sem robił
8 v te havirně až do konca do duchodu. Jak sme šli tu robotu hledač, že, tak předtym
9 autobusy neježdily tak jak ježdu dneska, spoje ruzne nebyly, že. Tak my šli pješky z
10 Hlučina do toho kopca jak se tam, vyš ku tej cihelni ja. No tak sme se tam, bo ty auta
11 ňemjeli takovou aňi rychlost jako dneska, že, tak sme se povješily na auto, tře sme byli,
12 že. Malik, Vajs a ja no a fčyl z teho kopca jak se sjižďalo, jak je ňeski křižovatka, tak
13 tam byl most, takzваны železničny most ještě, neska už to není, že. No, a jak to sjižďalo,
14 to pod to to, tak ta cesta byla vymetena, jeden za druhym sme po te cestě kulaly, kolena
15 zedřene, všeco, galaty³ roztrhane. No a to byla naša cesta potom na tu šachtu pješky,
16 to už ňebylo tak daleko, to bylo tych pjet, šest kylometru. / Tam mjel každy přezvysko,
17 že, ten mjel takove meno, ten mjel zas takove meno. ňjakovy Gatnar, ten mjel s jednum
18 manželkum šest džeři a s tu druhu, co se vzal, bo ona mu zemřela ta prva manželka, tak
19 se vzal druhu tady z Boľařic, že, a s tu mjel sedum džeři, třinact džeři, a ta dycky prae. A
20 my mu pravyme, tuš jak tu navšřevu, jak to, a on prae, já takový zřut⁴ špeku jak gnu po
21 stole, ten stuł se enem ohně a prae, toho špeku už ňeňi, to byl takovy srandysta, že. On
22 byl u te ňemeckej kavalerii, že, a oni měly takove odznaky fajne, že, a k tem haviřum tež
23 přišel a ukazoval zi ... der plech, bo ňevjedel, jak to ma řeknut ten plech, že. To je
24 odznak, tak po ňemecku muvil, že no tak a to mu zastało až do dnes, až do smrti. No tak
25 jak řikam Gatnar, on mjel meno Fagan, to bylo jeho meno, s kym muvilš, s Faganem,
26 že. On se rad popil, že, a jak sem robił už potem toho střelca, že ja praym - Hajnrych

27 dyť ty sy nařnuty⁵, ni. Tak sem ho zebrał na ramena do teho předku a fčyl šel technik,
28 štajger takzvany po našemu, že. Ten štajger šel a my pravy. Ty, ten Gatnar je tam
29 ožrały. Ja praym, ja ňevim ja mu tam ydu střylač právjje, že, bo už sem ho cofnuť⁶ do
30 teho předku, sem ho tam zatahnuł, že, a on jak se to dozvjedel, že je ožrały, tak on tum
31 lopatum popražyl? ňenabral aňi kameňa, aňi uhli a hazal, že. A ten štajger, jak přišel
32 tam, že, tak pravy, vidím Hajnrych, že robiš, tak ožrały ňeňi, tak ja t'e na vrch ňepořlu.
33 A raz byl tež ňejakovy Kotulik tam ze Vřeřyny, to byl obrštajgr, jako vedouci useku, by
34 se dalo řict, a tež mo prae, Gatnar to žebroch tu na tej štrece mame pozadku a přiđe
35 kontrola, tak hled' to až to je v pořadku, ni. Tuš hajnrych załadovał⁷ đury třimetrove,
36 přes tři metry, že, a fčyl, co załadovało odstřelilo se, že. A ta štreka sedla o takove
37 dobre pułmetra, takže on už tam z vozama ňeumjel přeject, s ničim tam ňeumjel přeject
38 a fčyl ten Kotulik přyšel a pray - Hajndrychu co mam robiť s tym. Policiju volať ňebo
39 bezpečnostni volať? A hon pray, ten Gatnar, ten Fagan mu pray - tys to chťel, mam to
40 založene⁸. Załadovał sem předek a ono se to předtym ňesmjelo, dejme tomu uhli a
41 kameň załadovač najednou, hlasył z vrchu ten jeden, co po tej svažiňe jak se chodiło.
42 Ide tam bezpečak, my s tym chlapcem dobre znały se tež, že, a fčyl samosebou přyšel
43 nadul a honem ty draty kere byly f kameňu tak sme to schovały, ale on ten hrom, co ho
44 ňenapadlo, po tych oklepavał a prvňo nam napsal do knižky, že to je fšecko pořadku, že.
45 A fčyl pray, co fčyl mam robiť, ja pravim, no to maš napsane. Nebo zrovna se
46 vzpominam na meno Michalčik ňejakovy z Ostravy, inženýr ňejakovy, to byl Slovak, že,
47 a to byl muj vedouci u střelby, že, a šel s komisařem po štrece fčyl. Ja sem šel se
48 střelivem a on, kam dete, tam a tam, co budete đelat, to a to. Ukažte mi střelivo ezli vam
49 souhlasi, že a to, spočítejte mi to, a ja praym, vy mě kontrolujete nebo ja vas, tak
50 spočítejte se a on ňeumjel to spočítat, to byla sranda tež. To už byli Ruři, sem přejížďali,
51 a vypadnul jim granát, takzvany po našemu, ten vaječny granát a my zme jako syncy
52 patnact, šestnact rokov zme se mysleli, že to je jak kdysy u holičuv ty, jak se to fukało,
53 že. Jak se to, flakon⁹, tak sme se mysleły, že pujdem pro to, že, až ty auta přejedu. No jo,
54 enom ty auta, jak jela kolona, tak to druhe na to najelo a to buchło. Tak sem byl raněny
55 do ruky, do prsuv, a ten druhy enom do ruky. No a potem nas zebrałi Polaci a zavřeły.
56 Nam pray, že na ruske auta sme chťely granaty hazat a ten Rusak, ten major, že, vas
57 zastřelim, nuž na to, že mi nos uřeže, uři uřeže a to. Až tam přišel takovy vyřy ňejakovy,
58 ňevim co to byl za jakova šarža a ten fčyl volal tych svjetkuv. Teho Nahlika a ten Nahlik

59 se chcel robič pjeknym, že, a Nahlik mu pray. Ja polsky seržant, ja nič nevidel, ni, nič
60 nevidel kop do řiči a ven, že, pray co polsky seržant, ty nebojovał. No a ta učitelka
61 nějakova takova, něbyła přibrana jako učitelka, no zkratka, že je trochu pohľupava¹⁰ a
62 my jako syncy sme se to dozvjeděli. A v tym momeňte, jak ten vyšy ten vyšetřovał to, že
63 sme hazaly na ty ruske auta granaty, no tak ta učitelka jako svjetkyňe, že mje viděla, že
64 sem tam s tym Rusem mjel a ja praym. Ja sem nič němjel, ona se msti, protože ju Němci
65 nepřibraly za učitelku, protože byla pohľupava. Tady se ty šaty roztrhala, ty knoflíky, to
66 ji vylezlo ven, že, a hovoril pab za vlasy a vyhodil ju veň. A ja okamžitě osvobodil.
67 Vztah k Němcům - zaleži v jakovem slova smyslu to je, že, bo vztah k Němcum, to ja
68 považuju tak. Bud' sem Němec nebo Čech, ale to, co ja vidim jak někeři, dejme tomu
69 zrovna ten Sňehota. Ja mam německe občanstvi a česke, tuž tak co si? Ale pokud bych
70 mjel řict jaky mam vztah. Němam žádný vztah, ja mam vztah k temu narodu, v kterým
71 žiju. Protože už za mlada kdysyk se mluvalo, či chleba jiš, tu piseň zpivej. To už mluvi za
72 to. Ačkoli za mladeho synka tam byla Třišska u nas, co mjela cukrarnu, a to byla takova
73 spiš Polka dalo by se řict, byla vic polsky založena a ona dycky praela. No Čech je
74 falešny a něumi vladnuť, no ona pochazela ale z Česka. Jak sem se to dozvjeděl, a něco
75 na tym je, neřikam zrovna tady Slezko, Morava nebo takzvané to. Ale něco na tym je. Bo
76 to vidim, tak dejme tomu třebas v lazňoch jak to, tak už pozna se Pražaka, že, a pozna
77 se našeho človjeka, že. Už ten Pražak kličkuje ruzně s Němcama by nejrađeji, že, z
78 Rakušanama by nejrađeji, ale s Čechem už malo, že, dejme tomu. Tam kaj cosyk zyska.
79 Čili už nema ten v vztah takovy to, proto se řika, že je falešny, protože on lepši bude
80 kamaradit se s takovym než se swoim, že. Tak jako. Nejsou to všichňi stejňi, že, to sou
81 jednotlivci, to se něda brat do jednoho pytla všeckych. Rozděleni ČSR: Ja myslim, že to
82 je špatny tah зробeny, protože Slovaci a Češi se dobře doplňovali, co se tyka pracovňich
83 pomjeru, co se tyka učebňich pomjeru, že se dobře doplňovali. Jenom Mečjara ješće, co
84 bojovali za to, aby bylo Slovensko samostatne, no a tym padem Češi pak povolili, byli
85 určití lidé, chcete tam a tam. Rusové: Posľuchaj, abych pravdu řek, ja myslim, že Ruši
86 něbyli špatni lide. Rusi byli dobři lidé s tym rozdilem, že tam vladla věčna chudoba. No
87 a tam to bylo tak, jak to řeknuť, kdysyk to tak bylo naočkovane ta chudoba, že to i v te
88 Druhe svjetove valce šli za tatička Stalina do války. A panove byli, budou a zustanou, to
89 sou ti, keři vladli a poručali a něski je tam zase ta chudoba v tom Rusku. My sme tam s
90 mamum byli a nedostaly sme se tak mezi takovych lidi, ale byla tam chudoba. Šedesaty

91 osmy rok, to nebyl jenom on, to byl i šestapadesaty rok v Maďarsku. To bylo to same co
92 Československo v šedesatem osmem, že. Kdo to zavinił, to se ani neska nevime. To muvil
93 na teho, na Dubčka, na teho. No Dubček chtěl Československo samostatne, ne aby byl
94 jako s Rusama spojeny a vazał, protože naš kapitan nějakovy ten vjetši kery to, tak šel
95 do Ruska, to je fakt, pak NATO, no a co neska. Pak misto mjely rozpustit', tak jak
96 rozpustili Jugoslavii na ty ruzne malinke statky, tak oňi se stahly dohromady, že. To je
97 politika vyši.

¹ dříve továrna, dnes železárna v Ostravě - Přívoze, ² místnost, kde se skladují
a opravují důlní lampy, ³ kalhoty, ⁴ kus, ⁵ opilý, ⁶ posunul, ⁷ navrtat díry a naplnit
střelivem, ⁸ (zařadovane) – navrtané a naplněné střelivem, ⁹ drobné skleněné nádoby
na parfém, ¹⁰ mentálně narušená

B. hovořila paní Anna Blahušová; narozena 1932

1 To bylo u sušeda, ňi. My sme tam naproti bydleli a to byla jako od moji mamy, jak bych
2 to řekla, od bratra manželka, no a ona tež tam mjela tych děcek plno, ňi, no a ty baby
3 chodily jako do kostela rano na roraty¹ před vanocama, ňi. No, no tak ta sušedka
4 postavila hrach na plotnu a šla do toho kostela, ňi, a fčylek² ten starši synek vyletěl na
5 dvur a vola roráty, roráty, kaj³ su naše mařička, hrách spaleny, francek posrany,
6 smradu plne stodoly. A my jak jsme chodily za dčeka, jak se chodilo do školy, tak
7 naproti kostela byl obchod a potem byla škola, no a za dčeka to bylo tak, než sme šly do
8 školy, tak se šlo do kostela na ty roraty, a bylo naboženstvi v tym ve škole. Takže pan
9 farař se ptał kdo choďi a kdo ňechoďi a kdo ňechoďil vždycky přes ruky sme dostali.
10 Mjel takovy prutek sebum, mjel dycky taky knyplik⁴ sebum. A tak co yneho, jak za
11 dčeka, no televyze ňebyly, tak bavily sme se ynač no tak ňak, na večer jak se stmívalo,
12 jak bylo přez leto, no tak hurá dycky sme se na hoňku hraly a fčylek kery dostal, tak sme
13 temu dycky řikaly cum⁵, jo. Ten kery dostal cum a zas musel ten fčylek druhého honit a
14 zas ho dat aby ňezostal. Ja sem vyšla ze školy v roce čtyrycetsedum, to bylo po valce,
15 dva roky sem chodila do česke školy, ynač do ňemecke. A tak to byl taky nabor
16 z Krnova, bo to byla ta pohranični obec ten Krnov a to takže tam ňebylo tych robot no a
17 byly tam ty tovarny, ty tekstylki, no tak přyšel tam nábor, tak sme se dčevuchy á hodně z
18 naše z te třídy a ještě tak hodně tak sme šly do tych, do toho Krnova robit, no. No a fčyl
19 to to vyš jake to je to ubytovani bylo, to prvni ubytovani bylo, to byl, to byl po
20 ňemeckych vojakach lazaret, takže ten vrch už byl obsazeny a my sme se dostały nadul
21 do take jedne svjetnice, že. Sme fčylek mjeli strach tam přes tu chodbu jit, bo⁶ tam bylo
22 tma, žadne svjetlo tak my jak sme do roboty mjeli jit, jo, na šychtu, tak my sme přes
23 okna skakaly. Přes tu chodbu tam bylo bordela, bo jak po všeckych ten po te froňte to
24 tam bylo myšy a všeco možne a my sme chytaly ty myšy, viš, jak dčevuchy hlúpe, daly
25 sme misku, bo to tam byly ve sčenach dčury takove a my sme slyšely jak to tam škrabe. A
26 ja řikam, tuš co budem robit, tak sme daly misku s vodum pod dčury a věřite, že se chytly
27 tam ty myšy. Vychytalo se to tam, no tuš takove prvni začatky a fčylek jeden dčeh tež, bo
28 sme přišly z te šychty, tak sme se cosyk⁷ uvařily na vařiču tam, že. Bo to byl človjek z
29 dčediny, takovy človjek byl ešče blby, no a šly sme spat, bo co sme mjely robit. Radia
30 ňebylo, nic ňebylo, že. No tak šly sme spat, fčylek se nam zdalo, já praym. Jéžiš my sme

31 asi zaspali, bo ani budika sme nemjeli, my sme zaspáli, bo už bylo svjetlo tak, že. No tak
32 nic, my sme se oblekly honem, přes to okno vyskočily a honem navrch d'evuchy sme šly
33 jako budit', jo. A ony pry, co blbňete, dyť je dvanact hod'in. Tam sme jako v te svjetnici
34 dluho nebydlely bo to tam bylo takove ej zamuchmute, takove nezdrave jo, tak potom
35 sme tam byly navrchu, no a tam byl zase v jednym tym poschoďe, tam byl operační sal,
36 jo. To tam bylo všecko takove ve skle, ale bylo to zavřene a fčylek ty starši holky ty nas
37 dycky strašili, že tam chodi kdosyk⁸ po chodbje a viš že tak straši a tak. Ale my sme to
38 neshyšely. No a tak holky sme to prošmejdily potym i ty pudy a tam bylo tolik holek, ty
39 kryky⁹ všeljake od tych maroduv, od tych Němcuv a to, no takže. No a potom tam byla
40 ešće, to byl jako klášter, a ten klášter byl jako lazaret a tam byla takova tež aji kapla a
41 ta kapla byla cela poburana tam. Uplně to bylo zničeno všecko, no a potom zas sme z
42 teho stanovišće šli na ine ubytovny, to sme potym už bydlely v mjestě. No ale tež to tam
43 bylo takove, no. Tam zas byly ty, jak bych to řekla, oďevy, a my sme bydlely nad řema
44 oďevama a tam zas byly same pany takove krejčovske. A my sme mjely tak, raňi šichty a
45 nekere mjely odpoledne. A tak my zas zrobyly to tak, že sme tu panu dały jedne do
46 postele a se vylekala a take srandy, viš. No a jeden případ, co se nam stal. My sme se
47 vařily vajca na šychtu, že pujdeme jako, mjely sme odpoledňi a fčylek sme zapomjeli na
48 ty vajca. A d'evčata, co přišly z te raňi šychty, to byla hruza. Ty vajca byly na tym,
49 smradu, no rikam, co vy ste to tam uđelaly, jak my sme uplňe zapomjely, že se tam vajca
50 vařu. Toš takove ty, to byl yny život, takovy kolektyvňi, takovy uplňe něco yneho, než
51 mlad'i maju.

52 ¹ zpěvy zpívané v době adventní při mši, ² teď, ³ kde, ⁴ proutek, ⁵ baba, ⁶ protože, ⁷ něco,
⁸ někdo, ⁹ francouzské hole

Střední generace

C. hovořil pan Jan Blahuš; narozen 1958

1 *Ja sem z teho hodně vybjehl, dluho sem byl pryč, ja sem byl vlastně na škole v bystřici,*
2 *potom na vojně tam na šumavje a teď ty nářečí a my se to všechno pomychalo, tak ja*
3 *tomu rozumim všemu co se řekne, ale už nejsem zvyklý mluvit po prajsky, ta prajština už*
4 *neři u mne takova vyrazna, to je už takove, i když tam ty naznaky sou pořád. Když je vic*
5 *lidí, tak se to ynač mluvi, to je jasne, u nas to je pomychane, ostravsky, prajzacky*
6 *dyalekt, to se hodně to. To sou ty ty prajske vjety, prajzacke vjety, že, věta jednoducha -*
7 *un i, vjeta rozvita - le un i. Ono se to mneři, ono ta prajština zustane, ale bude se to*
8 *trošičku vice srovnavat s tou češtinou, bude, ale to zaleži gde, jak v kterym, spiš je to*
9 *odvisle od pusobište zamjestnaři od těch vjetšich mjest a takovych vjeci, gde si bliž, esli*
10 *ku opavje, ku ostravje a to se bude k tomu mneřit a teď co je k tobje bližši esli si bliž ku*
11 *hrařici nebo bliž ku ostravje, kdysi to byla třeti řiše, čili to se mychala němčina,*
12 *polština, čeština dohromady. Fčyl třebas to hlučinsko, to hlučinsko bylo vlastně sudety,*
13 *třeti řiše, celnice byla na řece odře, že jo, ten hlučin je blizko ostravy, ono to spiš tahne*
14 *k te ostravske části tam jo, třebas ten hlučin, darkovičky, když zajedeš o kusek dál,*
15 *darkovice, hať, pišt, tak tam už hodně převažuje ta polština, pišt, bělá, to je už udéhá¹,*
16 *tak bjelá tam už lišky davaly dobru noc, tam je uplny konec. Teďkom jak byl den matek*
17 *v neděli, tak bracha vzal mamu do bjele na pstruhy a my sme uvažovali esli nepojedeme*
18 *s řima s pavlou, viš, no a my sme si potom řikaly, že tam nepojedem, že se domluvali*
19 *oři enom a oři jeli do běle na pstruhy, no a asi to tak mjelo byt, to tak vyšlo. Tady bylo*
20 *fajně a oři tam přiřly, řikaly, nahodily udice do teho rybřika, že chytnu řakeho pstruha*
21 *a začlo pršet, tak zmokly jak kury a bylo po chytaři, bylo po pstruhach, no a ta běla*
22 *vlastně a to maš řuru, tam sjedeš do bjele a to je konec svjeta. Tak tam ne, tam nejde o*
23 *to, že to je mrtve, ale to je v doliře, to je v řuře, to gdyby praskla řegde poblíž přehrada*
24 *řaka, tak tu bělu to zalije. Tam zustane akorat vježička z kostela. Tam v Piřtu, tam se*
25 *řika, tam baby dřišču, v Haři, su lidi bogaři. Ja si vzpomínam eře jak tata dělal*
26 *rozhodčiho, ja teďko nevím gde sme to byly na tym fotbale a to sme byli na motorce a*
27 *on tam cosy tam odpiskal a domácí prohraly, a jak on řel do řatny tak mne chytl za*
28 *rukáv a řika pojď, neřikej, že si muj synek a zadřim vchodem na motorce a rychle pryč.*
29 *Tak on byl to, tak teďkom, teď bylo v novinach, v tym hlučinsku nebo v kerysyk těch tam*

30 bylo, že ten, nebyl na fotce, ale byl tam vypsany, že tam dělal trenera v darkovičkach,
31 ale to mam kdesy střyhnute doma myslim, jak skončil s tou rozhodčovskou funkcí, no,
32 hraval fotbal, potom šel dělat rozhodčího a jak sme se přestěhovaly do darkoviček tak;
33 on dělal vlastně střelmistra a potom zachranaře a s tím až do duchodu no. Tam, to by
34 sis užil svoje jak on se učil haviřem, to bylo něco jako dneska, zasedla rada, mama
35 psala, my sme to opravily aby to bylo česky, tata skladal zkušky z haviřa, to bylo ňake
36 nařizeni tehda, to i ynženýr, gdyž nebyl vyučeny a chtěl dělat funkci na šacht'e, tak se
37 musel vyučit haviřem. Rok mjel ňakou školu a říkam, nejvječi absurdyta byla ta, že i
38 inženýr vystudovany, ale nebyl vyučeny haviřem tak nesmjel vykonávat ňake funkce u
39 toho, tak on se musel vyučit haviřem. Ted'kom si to představ, že tam přišel ňaky ten k té
40 zkušební komisi nebo k těm co tam vyučoval a ři mñeli niši vzdělaňi než on jo, ale
41 potom to zrušili jako. My sme misto hadra to byla chadra a takove ruzne vyrazy. Ja už
42 ted'kom sem si zvykl, že oňi třebas hlasi, ja třebas mam stavbyvedouci a dycky řika,
43 plaček po polsky, cz, jo a nebo fryling, fryling ňemecky, tak už vim prost'e, jak mam psat
44 ty pismenka, jo. Ale ono i to nářeči i třebas v těch kravařich nebo tak to rozhodně
45 upada, i gdyž kravaře se pořad pasujou jako centrum třeti říše na prajzke, ale ja si
46 nemyslím, že i tam to upada, je to dane i tím, že ta ňemčina je takova tvrda, gdyysi se ta
47 ňemčina eště dala učít na školach bježně, jako za komanču se učila ruština a eště
48 třebas ta ňemčina, no a tím jak to skončilo po revoluci a tím padem ted'kom to všechno
49 přešlo na angličtinu, francouština, ruština a ještě třebas takové špaňelštiny a ta
50 ňemčina a ta ruština to všechno upadlo, a ted' se to začina už vracet, ta ruština se
51 hodně začina učít. Ted'kom mluvily o tym, o těch slovakach, že vlastně spousta mladych
52 lidi vubec nemluvi slovensky nebo prost'e nechape slovenštinu. Tak gdyysi si mñel, si četl
53 česky, četl si i slovensky, s tím rozděleňim se to uplňe narušilo, my třebas neđela
54 problem slovenština. Jako ja třebas ono se řika že každý jazyk se ňejak vyvijí, mi to jako
55 ňejak tak nepřide jo, ale třebas i v te polštíňe nebo v té ruštíňe, ktere jsou tak trošičku,
56 tak ruštínu sme mñeli, ale sou spousta sloviček, ktere mi jako už absolutně ňic neřikaji,
57 už sem uplňe mimo. Tak jak bych to přirovňal, mama ta pochazi vlastně z koberič,
58 koberice jako samostatne jsou hodně nábožensky založene, ted'kom přejdeme k rodiňe
59 na darkovičky, tata gdyysi jak robil, tak do kostela moc nechod'il, fčyl už chodí, my jako
60 d'ecká tak sme musely, sme byly vedene, řim že musíš, tak jednak si zvykneš, ale jednak k
61 tomu ziskaš taky ňaky svuj takovy odpor, vztah nebo odpor, gdyž ňeco musíš, tak to je

62 něco, to co ti neseďi, jo. Když vezmeš třebas arnošta a vezmu moju mamu, oba dva
63 chodí zhruba stejně do kostela, s mojí mamou jsem si to už dávno vyřešil s arnoštem je
64 to problem, ale je to dane tím, že třebas ja, sem pokřtěny, sem byřmovany, mam o tom
65 přehled, vim o co se jedna. V rodiňe mame človjeka který byl i u papeže v řimje, jo čili,
66 jako můj vztah je takový třebas k tomu uplňe jiný než od mamy, jo, ja jdu do kostela
67 jednou za čas, gdyž mam na to čas, mam na to naladu, mam na to chuť tam zajít, nejdu
68 tam proto, že tam musím nebo protože tam je nějak boží příkazaňi a takove vjeći, jo,
69 jako nemam takovou viru, že bych tam musel chodit a druha vjec je třeba, že znam
70 spoustu lidí, kteří do toho kostela chodí a dělají ze sebe vjeřící a chovají se uplňe a
71 jsou uplňe jiní ve skutečnosti, čili to davají jenom jako takovou zastěrku, že on je
72 pobožný, on je dobrý, jdu kostela, aby všichni viděli, že sem vjeřící a za rohem budu
73 dělat ze sebe nejvjetší sfiňu. Jako k tomu ja nemam naladu a nemam aňi chuť, jo ja
74 říkam, buď se budu podle toho chovat, jo podle ňakých těch zakonu, ale ja sem takovy
75 jaky sem a chovam se podle toho jak se citím a jestli to je v ňakých relacích ňekoho
76 jineho nebo neňi, tak to je jeho problem, ale proto, abych vjeřil v boha nemusím chodit
77 do kostela, jo. To neňi to nejpodstatňejší. No a holky, gdyž to tak vezmu, tak tam to je
78 zas eště o stupeň dal, jako tam byla vjec takova, že ja sem chtěl, aby ony šly na svate
79 přimaňi, aby poznaly ty zaklady a tam je to na jejich rozhodnutí, ale nechťel jsem
80 udělat takovou vjec, aby mjely před sebou zavřene dveře. Ňegdo si třeba bude v
81 budoucnu zakladat na tom, že chce mít svadbu v kostele, jo a takove vjeći, ale dycky
82 říkam, to už si rozhodne dospjely človjek, to už si nerozhodne to děcko. Takže ja sem
83 jich vedl ňakým způsobem k tomu, aby mjely to svate přimaňi udělane, pak ony už se
84 rozhodují samy, čili holky do toho kostela nechodí, ale gdyž je ňaka spiš bych řekl
85 rodina udalost u těch starších, jo, tak jdou do toho kostela ze slušnosti, ze cťi, prostě,
86 ale už nejdu do toho kostela z přesvjedčeni. Je to jenom takova ucta k tomu staršimu
87 človjeku, k tomu vjeřícimu. A ono se může stát, že za pár roků přidou k tomu a třebas je
88 to nadchne a budou tam chodit, ale to je jejich svobodne rozhodnutí, takže nějak takto a
89 vim že tam bylo takove období, že ony vlastně, bylo to svate přimaňi a mama začla dělat
90 na ňich natlak, že musí chodit do kostela a to, no a tak ja sem se k tomu postavil, ja sem
91 říkal neegzistuje, gdyž budou chtít tak půjdou, gdyž nebudou chtít, tak nepůjdou, ňigdo
92 jich nebude nuťit, ani ja ne aňi ty ne, to byla tři mjesice doma klidna domacnost. Tam
93 jako my bydlime v jedným baraku, že, naši přestaly i s nama komunikovat, jo. Pak se to

94 sklidňilo všecko, vysvjetlili sme si to jasne, ja sem říkal to je rozhodnutí jejich esli oňi
95 chcou nebo nechcou, jo. No a tady vlastně tež jako my třeba s pavlou si zajdem, něgdy
96 si zajdem, něgdy ne, jako ja v tom nikomu nebraňim a něgdy aňi braňit nebudu, gdyž se
97 mi bude chtít jit pudu, gdyž se mi nebude chtít jit, tak nepudu. Vyložeňe podle toho, jak
98 to budu ciťit. Tak nějak to ciťim ja jako. Jako alkohol na té vesňici to je tak, jsou tam
99 takove male hospudky, jsou tam určiti štamgasti, kteří si tam vždycy na to pifko
100 zajdou, to je asi takovy setrvaly stav, kdo prostě k tomu tihne nebo gdo ma chuť na to
101 pivo, tak si na to pivo dycky zajde, ať to bylo dřiv nebo později. Jestli to sou mladši staři,
102 to je uplňe jedno. Bych řekl že gdysi se možna vic choďilo na bečku než teď. Jako
103 teďkom to to třebas nepozoruju, teďkom gdysi třebas i ta zuzka, oni choďili třebas do
104 hlučina pod most, jo, k opavici, se domluvila partyja, kupili bečku, šli pod most tam
105 uďelali bečku, dali si bečku. Tedťkom ja sem neviděl nič takoveho, teďkom to ja spiš
106 vidim, že to tam choďi něgde na stodolňi tam něgde do baru ale ty bečky tak nějak
107 odpadly. My sme, jako ja gdyž ja sem studoval my sme choďili taky na škole na bečku,
108 my sme mjely každy čtvrtek bečku, to sme choďili jednou tydňe, jo. Pravidelňe, my sme
109 mjely ředitele nebožťik Grygar a on mjel ekonomiku, my sme byly postgradual, my sme
110 byly vlastně vyučenci a potom sme šly dĕlat deňi studium dalkove ale po vyučeni, no a
111 on mjel učit ekonomiku, tak za totače jako teďkom přišel a chttel učit ekonomiku a my
112 sme už všichňi prošly třetím ročňikem v praksi jako v učeňi, takže my už sme mjely za
113 sebou vyrobňi praxi přímo ve fabrykach jak to bježelo, jo, tak gdyž začal učit ekonomiku
114 a po prvňim dvou hoďiňe jestli mame ňake připominky tak se všichňi přihlasili a začly
115 takove doťerne dotazy, že v praksi je to jinak a tak dale, a tak dale, tak pan ředitel se
116 zvedl a říka, ja sem zapomjel, vy už ste vyučenci, vite co tak to uďelame jinač, ja přidu
117 dycky řeknu odkud pokud se to mate naučit, ja idu na tenys a vy si bježte kaj chcete, no
118 tak ty dvje hoďiny byly na bečku. No tak my sme choďili na bečku, misto ekonomiky sme
119 choďili na bečku, ředitel skončil tenys, staval se na pifko a jel dom. Dneska už to tak
120 fakt nepamatuju, myslim že to dost tak opadlo. Tak jak to v darkovičkach choďi, ja vim,
121 že bylo obdobi takove, že všichňi chtěli mit dvoji občanstvi a chtěli mit rychle ešťe
122 německe pasy, jo, jako ja tu možnost mam taky a nemam k tomu zajem, ja jsem spiš
123 možna vic ten čech ktery chce zustat čechem, jako nemam k tomu žadny ňaky takovy
124 vztah, že bych se k tomu nějak tlačil. Ale myslim že vstupem do unie se to ešťe vic
125 oddalilo všechno, ono to gdysi bylo enom kvuli tomu aby mjel človjek praci v německu,

126 *aby mohl v německu d'elat, jo, nebo gdekoliv jít, třebas do toho holanska, to je jedno a*
127 *ja ukažu německy pas sem němec, že, to byly takove představy jako a, jako ja nejsem*
128 *toho zastancem, nigdy mi to nevoňelo pod nosem. Gdyž vezmu, tak vlasně ja sem mjel tu*
129 *možnost jak z mamine, tak z tatove strany, i když to bylo vždycky podle chlapa, tatík ten*
130 *pochazel z rařiboře čili jako nemňel sem k tomu vztah takovy. Vim že centrum toho*
131 *stejně bylo v kravařích, tam je takove co čech to němec a hrajou naši s našima. Jako k*
132 *tomu sem nemňel nigdy takovy vztah, v darkovičkach to nepozoruju, že by to nějake*
133 *takove bylo, je tam par lidí, kteří si jako to občanstvi d'elaji, ale ja bych řekl, že ty*
134 *darkovičky sou už vic stočene k te ostravje. Znam par případu, že si třebas d'elali to*
135 *německe občanstvi, jeli do německa d'elat, dali si tam i trvale bydlišťe, aby mňeli*
136 *vyhodnějši podminky, ale vyložeňe to bylo spiš dane asi tím pracovním tím. Bylo to*
137 *kvuli te roboty, nebylo to kvuli tomu, že by se ciřil jako němec. Vyložeňe o prachy, ono*
138 *se to prajzakach i řika. To je ten stary ten, ne, viš jak se d'elal mjeděny drat gdysi, ne?*
139 *Vyhodíš mezi dva prajzaky padesatňik. To ešťe když byly padesatňiky mjeděne. Pak se*
140 *o to tahaju až z toho mjeděny drat vznikne. Já sem mjel gdysi kvuli tomu takove ňake ty,*
141 *roba ta furt tak uvažovala, že: proč to nevyřidiš, ať to d'ecka maju, ať si mužou do*
142 *německa lepši robotu sehnat a to, ja sem říkal než to vyřidím, než to dam všecko*
143 *dohromady, tak tam mužou jet stejně. Dneska to nema žádný vyznam. U mňe je to tak, že*
144 *ja sem vic čech než jiny statňi příslušňik.*

145 ¹ zkratka – údolí dutých hlav

Mladší generace

D. hovořila slečna Zuzana Blahušová, narozena 1983

1 Jako myslíš z těch čech jako tady. Tak ja si myslim, že to vliv nema. Jako ti co se tady
2 třeba nastěhujou, tak to tu přinesou. To je to same jak když my se přystěhujeme do
3 prahy. Člověk se snaží mluvit normalně. Myslíš, že když se odcud odstěhuješ a stykaš
4 se potom s inima lidma, tak ti to okamžitě odpadne. Ty, ja zhasnu to druhe svjetlo
5 nebude to lepší, mi to tam sfiti do oči. (třeba takové rožňi) Jo tak jo, rožňi jako zastři,
6 nebo to sem říkala kubovi co to je zastři, on je z ostravy, on říkal takovou hlašku,
7 takovou drsnou ale to už sem zapomjela, ty jo teď si nevzpomenu, tak co to bylo, jo, ty
8 vyhryzaš, teďka nevim, co to je, ty to ta jeho maťi naňho - ty vyhryzaš, no tak jakože
9 kostel my už tak ja třeba už vubec ti starši k tomu tihnou a tahaji ty mlade, ti jsou uplně
10 nabožensky jinde, no vjetšinou pravje, dost lidi co ja znam třeba terezu a ti tam chodí
11 dobrovolně i v tomto vjeku, ale teďka, co se zmjeňil ten farař, tak to bude lepší možna,
12 no tak třeba když rodina neňi pobožna tak te ani nenapadne jit do kostela, ja ti jenom
13 říkam, jako že třeba je to tady vice než něgde v ostravje, že prostě v ostravje ti de do
14 kostela z tisícice lidi třeba deset a tady ti de ze sta lidí třeba dvacet. Jako to bylo to, že
15 dycky babka nas tahala do kostela a my sme to dycky nesnašeli. No dal dal, ja ještě
16 musim dolu pro ščavu. Chlasta se tady hrozňe, jako na vesnici, tady sou hospody na
17 každem rohu, ten tu chodí každu chvilku ožraly, stary, jak se menuje, š.. č.. čuba. Od
18 lukaše taťik, toho sem tu potkala odpoledne a byl navaleny jak kryka. My ostravje
19 pijeme zelenou, ale hlavně zelenou. Tak ne jako mňe stači kolikrat i tak dvje tři pulky a
20 když do toho daš prostě tak tři čtyry piva, tak už se ti to už vrati trošku. Byly pondělky
21 ja už si nepamatuju jak se to menovalo prostě panak zelena griotka a rum a my sme tam
22 dycky nabjehly a do pulitru zelenou a šest šedesat to dycky vyšlo velky. Tak neber to za
23 třicet nebo za čtyrycet jako půllitr nebo kolik jako ne pulitr dvje decy nebo tak tam to
24 bylo psycho tam se otviralo v šest a v osum už nebylo vubec nič z toho. Blbje se dojíždi
25 třeba, nemuže se jít nikde chlastat tady mimo, nemuže se chlastat tady, takže nemužeš v
26 darkovičkach, musíš pješky z hlučina. Jsou problematicke dojezdy. V řeči ne, ve vyznaňi
27 ne, ale tak tady jezdi se hodně do polska odcud, bo tam je levno na tržňici, tak to
28 hlučinsko jo, tak tady mluvi se podobnym dialektem no. Tak polaci vypadaji uplně jinak,
29 oňi sou takovi slizci. Nemam rada Polaky, nebo ne zaporny aňi kladny vztah, ja sem tak

- 30 *spiš, nemam rada polaky jako třebaš ta tržnice to je takove moc se mi nelibi, ale znam*
- 31 *kapely hodně polaky, ty sou v pohode.*